

การอ่านไกล : กรณีศึกษามิติเชิงเพศสถานะจากชื่อนวนิยายไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2476 - 2497¹

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชย์*

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประเทศไทย

Distant Reading : A Case Study of Gender Issues from the Titles of Thai Novels between 1933 - 1954

*Chusak Pattarakulvanit**

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 1 November 2022

Revised 20 February 2023

Accepted 25 February 2023

คำสำคัญ

มนุษยศาสตร์ดิจิทัล

การอ่านไกล

ฟรังโก มอเรตตี

นวนิยายไทย

สถานะผู้หญิง

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้นำเสนอการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์แนวใหม่ที่รู้จักกันในชื่อมนุษยศาสตร์ดิจิทัล โดยนำวิธีการอ่านไกลของฟรังโก มอเรตตี มาใช้วิเคราะห์ฐานข้อมูลของนวนิยายไทยในยุคแรกเริ่ม (พ.ศ. 2476 - 2497) ผลการวิจัยพบว่านวนิยายไทยในยุคนี้มีการตั้งชื่อนวนิยายด้วยชื่อเฉพาะของผู้หญิงในสัดส่วนที่สูงอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่าสถานะผู้หญิงเริ่มเป็นที่ยอมรับมากขึ้นกว่าเดิม เพราะการให้ความสำคัญกับชื่อเฉพาะของตัวเอกผู้หญิงยืนยันความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้หญิงที่มีเจตจำนงอิสระและสามารถกำหนดชะตาชีวิตตนเองได้ ในขณะที่เดียวกันก็สะท้อนให้เห็นถึงความสนใจอยากรู้ พร้อม ๆ กับความกระวนกระวายของผู้อ่านต่อบทบาทอันเป็นอิสระของผู้หญิงในยุคนี้ด้วย

* Corresponding author

E-mail address:

chusakp@gmail.com

¹ ปรับปรุงแก้ไขจากปาฐกถา เรื่อง “การเรียนรู้ไกล อ่านไกล และคิดไกล” ในงานสัมมนาวิชาการระดับชาติและนานาชาติ เรื่อง “Liberal Arts of the Future : Changes and Challenges in Research and Pedagogy” เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2565 จัดโดยคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เขียนขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ ทองรินทร์ ที่ได้ชวนให้ไปแสดงปาฐกถา จนนำมาสู่การค้นคว้าประเด็นเรื่องการอ่านไกลในท้ายที่สุด และคุณเนาวนิจ สิริผาติวิรัตน์ ที่ช่วยกรุณาช่วยข้อมูลรายชื่อนวนิยายเกือบสองพันรายการ และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิในนามที่ช่วยให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะอันมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงแก้ไขบทความชิ้นนี้ ขอบกพร่องผิดพลาดใด ๆ หากจะมีล้วนเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่ผู้เดียว

Keywords:

Digital Humanities,
Distant Reading,
Franco Moretti,
Thai Novel,
Women's Status

Abstract

Exploring a new research methodology known as digital humanities, the article adopts Moretti's distant reading method to analyze an early Thai novel database (1933 - 1954). The study reveals that there is an outstanding number of novels using a proper name of the female protagonist as their titles. This reflects a significant change of the status of Thai women. Entitling the novel with the female protagonist's proper name implies the recognition of a woman as an individual with a free will and self-determination. Such open and unlimited possibilities of the women's fate also piques the readers' curiosity as much as their concern.

1. บทนำ

โลกดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนโฉมหน้ากระบวนการวิจัยอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ ซึ่งเดิมมีจุดแข็งอยู่ที่การวิจัยเชิงคุณภาพ มากกว่าการวิจัยเชิงปริมาณ ทว่าเมื่อศตวรรษที่ 21 ได้กลายมาเป็นโลกดิจิทัลอย่างกว้างขวาง และสิ่งพิมพ์ก็มีใช้สื่อหลักของการผลิตและเผยแพร่ความรู้ต่อไป (Burdick et al., 2012) การวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ได้ปรับตัวและพยายามใช้ประโยชน์จากโลกดิจิทัลอย่างเต็มศักยภาพ “มนุษยศาสตร์ดิจิทัล” (digital humanities) ที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณได้กลายเป็นคำสำคัญในวงการมนุษยศาสตร์ในศตวรรษที่ 21

Berry (2012) แบ่งพัฒนาการของมนุษยศาสตร์ดิจิทัลซึ่งเริ่มต้นมาตั้งแต่ช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ว่าสามารถแบ่งเป็น 3 ระลอกที่ซ้อนทับกันอยู่ สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ในยุคแรกเริ่มช่วงทศวรรษ 1980 จนถึงปลายศตวรรษที่ 20 มนุษยศาสตร์ดิจิทัลใช้ความก้าวหน้าของโลกดิจิทัลเป็นเครื่องมือศึกษาประเด็นด้านมนุษยศาสตร์ โดยเฉพาะการศึกษาเอกสารหลักฐานทั้งที่เป็นตัวบทและไม่ใช้ตัวบท ครอบคลุมกระบวนการแปรข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นดิจิทัล เพื่อสามารถนำมาใช้วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้

2) ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ถึงต้นศตวรรษที่ 21 โลกดิจิทัลเริ่มแพร่หลายและกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันมากขึ้น ส่งผลให้งานสร้างสรรค์ของมนุษย์จำนวนไม่น้อยก่อเกิดขึ้นในรูปดิจิทัลตั้งแต่แรกเริ่ม มนุษยศาสตร์ดิจิทัลจึงหันไปสนใจศึกษาประดิษฐกรรมทางวัฒนธรรมที่ถือกำเนิดในรูปดิจิทัล (digital born cultural artefacts) เช่น วรรณกรรมอิเล็กทรอนิกส์, Interactive Fiction, นิยายแซท เช่น จอยลดา

3) ช่วงต้นศตวรรษที่ 21 จนถึงปัจจุบัน สภาวะดิจิทัลได้กลายเป็นวัฒนธรรมกระแสหลักในกลุ่มคนรุ่นมิลเลนเนียล (millennials) ที่เกิดในต้นศตวรรษที่ 21 วิถีชีวิตของคนรุ่นนี้แนบสนิทอยู่กับสภาวะดิจิทัลอย่างมีนัยยะสำคัญ มนุษยศาสตร์ดิจิทัลขยายขอบเขตการศึกษาไปสู่ประเด็นนัยยะทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากสภาวะดิจิทัล เช่น ศึกษาว่าโซเชียลมีเดียแพลตฟอร์มมีผลต่อการรับรู้และการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างไร

การแบ่งพัฒนาการของมนุษยศาสตร์ดิจิทัลเป็นสามระลอกดังที่กล่าวมานี้มิได้หมายความว่าแนวทางการศึกษาในแต่ละลอกจากจะจบสิ้นเมื่อเกิดระลอกใหม่ขึ้นแต่อย่างใด แท้จริงแล้วแนวทางทั้งสามระลอกยังคงดำเนินอยู่ควบคู่กันไป และในหลายกรณีแนวทางเหล่านี้ก็ถูกนำมาใช้ร่วมกัน หากจะพูดให้ถึงที่สุดแล้วระลอกทั้งสามของมนุษยศาสตร์ดิจิทัลคือมิติต่างๆ ของการวิจัย กล่าวคือระลอกที่หนึ่งสนใจในแง่ของวิธีวิทยาในการวิจัย ส่วนระลอกที่สองนั้นผลงานสร้างสรรค์ของสภาวะดิจิทัลเป็นวัตถุแห่งการวิจัย และระลอกที่สามคือการวิจัยนัยยะทางสังคมและวัฒนธรรมของสภาวะดิจิทัล

บทความวิจัยชิ้นนี้ต้องการจะให้ภาพรวมของหนึ่งในวิธีวิทยาของมนุษยศาสตร์ดิจิทัลด้านวรรณกรรม นั่นคือการอ่านไกลหรือการอ่านโดยมีระยะห่าง (distant reading) รวมทั้งจะสาธิตหนึ่งในวิธีการอ่านไกล ด้วยการทดลองนำชื่อนวนิยายไทยในช่วงปี 2476 - 2497 มาพิจารณาเพื่อทำความเข้าใจนัยยะเกี่ยวกับเพศสถานะ (gender) จากกลุ่มข้อมูลดังกล่าว

2. การอ่านไกล แนวทางใหม่ในการวิจัยด้านวรรณกรรม

หนึ่งในวิธีวิทยาของมนุษยศาสตร์ดิจิทัลที่ได้รับการพูดถึงกันมากในวงการวรรณกรรมศึกษา คือ การอ่านไกล หรือการอ่านโดยมีระยะห่างที่ ฟรังโก มอเร็ตติ (Franco Moretti) นักสังคมวิทยาวรรณกรรมเป็นผู้บุกเบิก การอ่านไกลเป็นแนวทางใหม่ในการศึกษาวรรณกรรมที่อาศัยประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลและฐานข้อมูลวรรณกรรมขนาดใหญ่ (big data) มอเร็ตติบัญญัติคำนี้ขึ้นมาเพื่อเทียบเคียงกับแนวทางการศึกษาวรรณกรรมที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะในวงวิชาการวรรณกรรมศึกษาของสหรัฐอเมริกา ที่เน้นการอ่านประชิดหรืออ่านโดยละเอียด (close reading) อันเป็นวิธีการศึกษาวรรณกรรมโดยมุ่งวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมอย่างละเอียดลออ เน้นการเพ่งพินิจรูปแบบ โครงสร้าง ภาษาในทุกระดับ เพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานสนับสนุนการตีความตัวบท (Moretti, 2013a) อย่างไรก็ตามมอเร็ตติเห็นว่าวิธีการศึกษาดังกล่าวไม่สามารถจะนำมาใช้กับการวิเคราะห์ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ เป็นต้นว่า ในศตวรรษที่ 19 มีนวนิยายทั้งสิ้นราว 20,000 - 30,000 รายการที่พิมพ์จำหน่าย ด้วยปริมาณอันมหาศาลขนาดนี้ เป็นเรื่องสุดวิสัยที่ผู้วิจัยจะสามารถอ่านนวนิยายทั้งหมดเหล่านั้นด้วยวิธีการอ่านประชิด ที่สำคัญมอเร็ตติมองว่าในเชิงวิธีวิทยาแล้วการอ่านประชิดที่มุ่งดูงานวรรณกรรมแต่ละชิ้นโดยละเอียดไม่อาจจะให้ภาพรวมของวรรณกรรมได้ เพราะวรรณกรรมในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นมากกว่าผลรวมของวรรณกรรมแต่ละชิ้นรวมกัน วิธีการที่จะสามารถศึกษาปรากฏการณ์ทางวรรณกรรมได้ก็ต้องนำข้อมูลปริมาณมหาศาลเกี่ยวกับวรรณกรรมทั้งหมดมาประมวลด้วยวิธีการอ่านโดยมีระยะห่างหรือการอ่านไกล (distant reading) ที่ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เพื่อหาแบบแผนหรือนัยยะสำคัญของข้อมูลดังกล่าว (Moretti, 2005) หนังสือที่ทำให้วิธีการอ่านไกลของมอเร็ตติเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายก็คือ *Graphs, Maps, Trees* (2005) เป็นหนังสือที่สาธิตการอ่านไกลเพื่ออธิบายพัฒนาการของนวนิยายและประเภทของวรรณกรรม (literary genre) โดยพยายามค้นหาแบบแผนเชิงนามธรรมบางชุดที่ได้จากการประมวลข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของนวนิยายในสหราชอาณาจักร ในที่นี้มอเร็ตติใช้กราฟ แผนที่ และ ต้นไม้ มาเป็นแบบแผนเชิงนามธรรมที่ช่วยเผยให้เห็นนัยยะสำคัญหลายประการเกี่ยวกับวรรณกรรม

สำหรับการนำข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมมาแสดงเฉย ๆ ไม่ใคร่มีประโยชน์มากนัก เราอาจจะได้ข้อมูลสถิติพื้นฐานจำนวนหนึ่ง เช่น นวนิยายออกใหม่ในแต่ละปีมีแนวโน้มสูงขึ้นหรือ

ลดลง นักเขียนชายหรือหญิงมีมากกว่ากัน และเพศใดเขียนนวนิยายมากกว่า ฯลฯ การศึกษาเชิงปริมาณเช่นนี้มีการทำกันมาโดยตลอด ไม่ใช่จะเพิ่งมาเกิดขึ้นในยุคดิจิทัล แต่เนื่องจากก่อนหน้านี้ ข้อมูลเชิงปริมาณทำนองนี้จะให้ความรู้ระดับพื้นฐานและผิวเผินเกินไป คนในแวดวงวรรณกรรมศึกษาจึงไม่ให้ความสำคัญกับการดังกล่าวมากนัก และหันไปให้ความสำคัญกับการอ่านละเอียดหรืออ่านประชิดที่ช่วยให้เข้าใจงานได้อย่างลึกซึ้งกว่า แต่การอ่านประชิดก็มีข้อจำกัดในแง่ที่ไม่สามารถจะเข้าใจภาพรวมของวรรณกรรมในแต่ละยุค เพราะมนุษย์คนหนึ่งไม่มีเวลามากพอที่จะอ่านนวนิยายจำนวนนับหมื่น ๆ เรื่องได้ ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลและระบบประมวลผลอันรวดเร็วและซับซ้อน ข้อมูลจำนวนมหาศาลเกี่ยวกับวรรณกรรมสามารถถูกแปลงให้มาอยู่ในรูปข้อมูลดิจิทัล ที่พร้อมจะนำมาประมวลผลได้ง่ายขึ้น และนำมาสู่ข้อเสนอของมอเรตตีเรื่องการอ่านไกล อันเป็นแนวทางการวิเคราะห์ปรากฏการณ์วรรณกรรมโดยไม่ต้องอ่านวรรณกรรม

มอเรตตีตั้งข้อสังเกตอันแหลมคมว่า การวิเคราะห์ฐานข้อมูลวรรณกรรมขนาดใหญ่ต่างจากการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรม กล่าวคือตัวบทวรรณกรรมพยายามจะสื่อความหมายบางอย่างกับผู้อ่าน ดังนั้นผู้วิจัยมีหน้าที่จะต้องเงี่ยหูฟังเพื่อจับนัยยะที่ซ่อนอยู่ในตัวบทให้ได้ ขณะที่ฐานข้อมูลวรรณกรรมไม่ได้พยายามจะสื่อความหมายใดๆ ซื่อก็กบอกรู้อยู่ในตัวว่าฐานข้อมูลเป็นเพียงข้อมูลเท่านั้น สิ่งที่ผู้วิจัยพึงทำจึงไม่ใช่การฟังในความหมายของการพยายามตีความเพื่อหาคำตอบว่าตัวบทวรรณกรรมกำลังบอกอะไร แต่คือการตั้งคำถามกับฐานข้อมูล ในสายตาของมอเรตตี การอ่านไกลจึงเป็นการกลับหัวกลับหางการวิจารณ์วรรณกรรมที่โดยพื้นฐานแล้วคือการหาคำตอบ (Moretti, 2013b) การอ่านไกลมีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงทดลองในความหมายของการลองผิดลองถูก เพราะขึ้นอยู่ว่าจะตั้งคำถามอะไรที่น่าสนใจกับตัวเลขและข้อมูลอันมหาศาลที่อยู่เบื้องหน้า

อาจกล่าวได้ว่าองค์ประกอบสำคัญอันจะขาดมิได้ของการอ่านไกลคือมิติด้านการคำนวณและปริมาณ และมิติด้านการตีความอันเป็นคุณลักษณะหนึ่งของการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังที่มอเรตตียอมรับเองว่าส่วนหนึ่งของความคิดที่มีอิทธิพลต่อเขาคือแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของสำนักอ็อนนาลส์ (Annales School) ที่ให้ความสำคัญกับวิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อเข้าใจประวัติศาสตร์สังคม มอเรตตีเผยแพร่บทความ "Conjectures on World Literature" (2000) อันเป็นงานชิ้นแรกที่น่าเสนอคำว่า "distant reading" นั้น คำดั้งเดิมที่เขาคิดจะใช้คือ "serial reading" เพื่อล้อกับคำว่า "serial history" ของสำนักอ็อนนาลส์ แต่เขาเปลี่ยนใจมาใช้คำว่า "distant reading" ในวินาทีสุดท้าย (Hackler & Kirsten, 2016) การอ่านไกลของมอเรตตีจึงต้องมีมิติด้านปริมาณของข้อมูลและการคำนวณเสมอ แต่ขณะเดียวกันมอเรตตีมิได้ปฏิเสธมิติด้านการวิเคราะห์ตีความตามแบบแผนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังที่เขาได้ตั้งข้อสังเกตว่าคนทั่วไปมักเข้าใจไปว่าการอ่านประชิดคือการอ่านและตีความถ้อยคำ ประโยค และความหมายอย่างละเอียดลออ

ส่วนการอ่านไกลคือการประมวลผลในเชิงปริมาณ มอเร็ตตีชี้แจงว่าการอ่านไกลสามารถเป็น การอ่านเพื่อวิเคราะห์ถ้อยคำและประโยคอย่างละเอียดได้เช่นกัน ความต่างอย่างมีนัยยะสำคัญ ระหว่างวิธีการอ่านสองแบบนี้คือการอ่านประชิดเน้นการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมเป็นรายชิ้น (a single text) อย่างละเอียดทุกแง่มุมเท่าที่จะทำได้ ขณะที่การอ่านไกลนั้นคือการนำชุด ของตัวบท (a series of text) จำนวนหนึ่งมาวิเคราะห์ (Hackler & Kirsten, 2016)

การให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์และตีความข้อมูลตัวเลขตามแนวทางการวิจัย เชิงคุณภาพทำให้การอ่านไกลไม่เหมือนกับการวิจัยเชิงปริมาณทั่วไปที่มีระเบียบวิธีวิจัยแน่นอน ชัดเจนตายตัวและสามารถใช้ซ้ำได้ ขณะที่การอ่านไกลจะใช้วิธีวิทยาที่ไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับชุดคำถาม คืออะไร (Hackler & Kirsten, 2016) แต่ในเวลาเดียวกันการวิเคราะห์ตีความของแนวทางการอ่านไกลก็ไม่เหมือนกับการอ่านประชิด เนื่องจากการตีความของการอ่านไกลนั้นต้องอิงและ ยืนยันได้ด้วยการคำนวณข้อมูลตัวเลขเป็นสำคัญ มิได้อิงอยู่กับเนื้อหาของตัวบทวรรณกรรม วิธีการอ่านไกลจึงสามารถเป็นการนำชุดข้อมูลเกี่ยวกับวรรณกรรมจำนวนมากมาเป็นฐานใน การคำนวณเพื่อหาแบบแผนบางอย่าง (ดู Jänicke et al., 2015; Moretti, 2013c) หรืออาจจะ เป็นการใช้ตัวบทวรรณกรรมชิ้นเดียวเป็นฐานข้อมูล เพื่อประมวลและคำนวณหาความถี่ของ คำสำคัญที่กำหนดขึ้น (ดู อิศระ ชูศรี, 2562; Moretti, 2014) นอกจากนี้การอ่านไกลยังอาจหมาย รวมไปถึงการอ่านตัวบทวรรณกรรมโดยไม่เน้นที่การวิเคราะห์เนื้อหาตัวบทแต่มุ่งดูปัจจัยและ องค์ประกอบอื่นๆ แวดล้อมตัวบท (Hayles, 2013; Prasansak, 2020)

3. แบบฝึกหัดทดลองอ่านไกลจากรายชื่อนวนิยายไทย

ในบทความชื่อ “Style, Ince : Reflections on 7,000 Titles (British Novels, 1740-1850)” มอเร็ตตีได้นำรายชื่อนวนิยายในสหราชอาณาจักรช่วงปี ค.ศ. 1740 - 1850 จำนวน 7,000 กว่า ชื่อเรื่องมาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมของนวนิยายในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ของประวัติศาสตร์นวนิยาย (Moretti, 2013c) บทความชิ้นนี้เป็นตัวอย่างอันดีของการวิเคราะห์ ตีความนัยยะของนวนิยายโดยไม่ต้องอ่านเนื้อเรื่องของนวนิยายเลย เนื่องจากมอเร็ตตินำเอา แต่ชื่อของนวนิยายมาหาแบบแผนเชิงนามธรรมอันจะช่วยให้เราสามารถเข้าใจสถานะของ นวนิยายในช่วงเวลาดังกล่าวได้ แต่ในขณะเดียวกันการวิเคราะห์ชื่อนวนิยายของมอเร็ตตีก็ แสดงให้เห็นแนวทางการวิเคราะห์และตีความข้อมูลอย่างละเอียดลออไม่ต่างกับวิธีการอ่าน ประชิด เช่น เขาวิเคราะห์ไปถึงระดับว่าชื่อของนวนิยายที่เกี่ยวกับผู้หญิงในยุคนี้นิยมใช้คำหน้านาม “a” กับ “the” ในสัดส่วนที่พอๆ กัน เช่น *A Cirton Girl*, *A Hard Woman*, *A Mummer's Wife*, *A Domestic Experiment*, *A Daughter of Today*, *A Semi-detached Marriage* มอเร็ตตีตีความ ว่าปกติการใช้คำนำหน้านาม a นั้นจะใช้กับกรณีที่เราเอ่ยถึงคำนามนั้นเป็นครั้งแรก ดังนั้นก็ หมายความว่าชื่อนวนิยายเหล่านี้กำลังบอกกับผู้อ่านว่าตัวละครผู้หญิงเหล่านี้เป็นผู้หญิงที่เรา

ไม่เคยรู้จักมาก่อน พวกเขาคือลูกสาวหรือภรรยาแบบใหม่ ที่เราต้องเรียนรู้ทำความเข้าใจพวกเขา (Moretti, 2013c)

ในที่นี้จะทดลองนำแนวทางการวิเคราะห์ชื่อนวนิยายของมอริตตีมาประยุกต์ใช้เพื่อวิเคราะห์ชื่อนวนิยายไทยในช่วงปี พ.ศ. 2476 - 2497 อันอาจถือได้ว่าเป็นยุคแรกเริ่มของนวนิยายไทย การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนวนิยายไทยนั้นเมื่อเทียบกับข้อมูลนวนิยายในสหราชอาณาจักรที่มอริตตีนำมาวิเคราะห์แล้วก็ต้องถือว่ายังไม่สมบูรณ์มากนัก เนื่องจากการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับนวนิยายของไทยไม่มีระบบชัดเจน ข้อมูลพื้ๆ เป็นต้นว่า ปีที่นวนิยายตีพิมพ์กลายเป็นเรื่องยากที่จะตรวจสอบ เนื่องจากสำนักพิมพ์จำนวนมากในอดีตไม่ใส่ใจที่จะลงรายละเอียดปีที่พิมพ์ไว้ในหนังสือ ดังนั้นแม้ว่าจะมีตัวเลขนวนิยาย แต่บ่อยครั้งจะไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนว่านวนิยายเล่มดังกล่าวตีพิมพ์เมื่อใด และเมื่อมีการนำมาพิมพ์ซ้ำ บางครั้งไม่มีการบันทึกประวัติการตีพิมพ์ไว้อย่างชัดเจน บางกรณีไม่ระบุด้วยซ้ำว่าฉบับพิมพ์ซ้ำ ยังไม่นับว่าไม่มีหน่วยงานใดจัดทำฐานข้อมูลบรรณานุกรมหนังสือที่พิมพ์เผยแพร่ในแต่ละปีอย่างเป็นระบบ

อย่างไรก็ตามท่ามกลางความไม่สมบูรณ์และไม่พร้อมของข้อมูลดังกล่าวมา ปรากฏว่ามีวิทยานิพนธ์ของสันติ ทองประเสริฐ (2519) เรื่อง “วิวัฒนาการของเนื้อหานวนิยายไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 - 2517” ที่รวบรวมและจัดแบ่งประเภทนวนิยายของไทยตั้งแต่ปี 2476 - 2517 ไว้อย่างเป็นระบบพอสมควร แม้จะไม่สมบูรณ์และถูกต้องแม่นยำทั้งหมด แต่ก็ต้องถือว่าเป็นงานที่นำเสนอข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับนวนิยายไทยไว้มากที่สุดเท่าที่ทำกันมา ข้อมูลจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้สรุปได้ว่าตั้งแต่ปี 2476 ถึง 2517 มียอดรวมจำนวนนวนิยายทั้งหมด 1,670 ชื่อเรื่อง (สันติ ทองประเสริฐ, 2519) ตัวเลขดังกล่าวน่าจะต่ำกว่ายอดรวมทั้งหมดที่แท้จริง ส่วนหนึ่งเพราะเกณฑ์การนับนวนิยายของวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ไม่นับนวนิยายขนาดสั้น เช่น ไม่นับนวนิยายชุดพล นิกร กิมหงวน ทั้งหมดของ ป. อินทรปาลิต นอกจากนี้ยังนับเฉพาะนวนิยายที่ตีพิมพ์เป็นเล่ม ทำให้นวนิยายจำนวนไม่น้อยที่ตีพิมพ์เป็นตอนๆ ในนิตยสารแต่ไม่ได้นำมารวมพิมพ์เป็นเล่มไม่ถูกนับเข้ามา อีกประเด็นหนึ่งที่ควรพูดถึงคือข้อมูลปีที่ตีพิมพ์ของนวนิยายแต่ละเล่มของวิทยานิพนธ์นี้ยังมีความคลาดเคลื่อนในบางรายการ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะธรรมเนียมการพิมพ์หนังสือของไทยในอดีตดังได้กล่าวมาแล้ว

ประเด็นที่ควรอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับฐานข้อมูลดังกล่าวคือ จำนวนชื่อนวนิยายไทยในช่วงปี 2496 - 2497 ที่มีทั้งหมดเพียง 359 ชื่อเรื่อง ถือว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับชื่อนวนิยายของอังกฤษจำนวน 7,000 ชื่อเรื่อง ที่มอริตตีนำมาใช้วิเคราะห์ เช่นนี้แล้วจะสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับการอ่านไกลหรือไม หากค่านึงว่าจำนวน 359 ชื่อเรื่องที่ประมวลมานี้เป็นจำนวนนวนิยายไทย (เกือบ) ทั้งหมดที่เผยแพร่ในช่วงเวลาดังกล่าว ก็คงถือว่าเป็นฐานข้อมูลที่ค่อนข้างสมบูรณ์ นอกจากนี้ประเด็นเรื่องปริมาณของกลุ่มตัวอย่างเท่าใดจึงจะนับว่าน่าเชื่อถือเป็นประเด็นหนึ่งที่นักอ่านไกลถกเถียงกันอยู่พอสมควร มอริตตีเห็นว่าความน่าเชื่อถือ

ของจำนวนตัวอย่างมีความซับซ้อน และยอมรับงานบางชิ้นของเขากลุ่มตัวอย่างอาจจะไม่มากพอ (Moretti, 2013a) ขณะที่นักอ่านไกลบางคนเห็นว่าฐานข้อมูลอันสมบูรณ์แบบที่รวบรวมงานไว้ทุกชิ้นไม่มีอยู่จริง เพราะแต่ละคนมีวิธีนิยามสิ่งที่จะเก็บรวบรวมเป็นระบบฐานข้อมูลต่างกัน (Bode, 2018) นักอ่านไกลบางคนจึงเห็นว่าความสมบูรณ์ของฐานข้อมูลไม่สำคัญเท่ากับการกำหนดชุดคำถามที่จะใช้เพื่อศึกษากลุ่มตัวอย่าง และเสริมด้วยว่าคำถามวิจัยบางชุดใช้กลุ่มตัวอย่าง 200 รายการสามารถได้ผลลัพธ์ไม่ต่างกับการใช้กลุ่มตัวอย่าง 10,000 รายการ (Underwood, 2017)

ในกรณีของฐานข้อมูลรายชื่อนวนิยายไทยที่นำมาใช้อ่านไกลชุดนี้เป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจ จริงอยู่ว่าฐานข้อมูลชุดนี้ไม่รวมนวนิยายบางประเภทเข้ามาในฐานข้อมูล จึงอาจถือได้ว่าเป็นฐานข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์และถูกต้องทั้งหมด อย่างไรก็ตามผลการวิเคราะห์โดยเฉพาะสัดส่วนความแตกต่างระหว่างชายและหญิงในประเด็นต่างๆ ที่หยิบยกมาพิจารณามีสูงถึงเกือบร้อยละ 50 (ดูรายละเอียดข้างหน้า) จึงทำให้พอจะอนุมานได้ว่าสัดส่วนความแตกต่างดังกล่าวมีนัยยะที่น่าเชื่อถือได้ในระดับหนึ่ง

แผนภูมิที่ 1

จำนวนนวนิยายไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 - 2517

เมื่อนำข้อมูลที่วิทยานิพนธ์เล่มนี้รวบรวมไว้มาสรุปเป็นกราฟ (แผนภูมิที่ 1) พบว่านวนิยายไทยมีแนวโน้มเติบโตสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แม้จะมีช่วงที่ตัวเลขลดลงบ้างเป็นบางปีแต่ก็จะติดตัวขึ้นในไม่ช้า ปรากฏการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับที่มอเรตตีเคยศึกษาเกี่ยวกับนวนิยาย

ในประเทศต่างๆ ได้แก่ สหราชอาณาจักร สเปน อิตาลี ญี่ปุ่น และไนจีเรีย ในช่วงตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 - 20 (กรณีของไนจีเรียจะคล้าย ๆ กับของไทยคือนวนิยายเป็นรูปแบบการเล่าเรื่องที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ไม่นาน สถิติเกี่ยวกับนวนิยายของไนจีเรียที่มอเรตตินำมาใช้คือช่วงปี ค.ศ. 1950 - 2000) และพบว่าโดยภาพรวมนวนิยายมีแนวโน้มเติบโตสูงขึ้นในทุกประเทศ (Moretti, 2005, p. 6) ในแง่นี้อาจกล่าวได้ว่านวนิยายเป็นปรากฏการณ์สมัยใหม่ที่แพร่กระจายและได้รับการตอบรับอย่างดีในทุกพื้นที่ที่นวนิยายก่อตัวขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการก่อตัวขึ้นเองในสังคมนั้น ๆ หรือว่าเป็นการหยิบยืมรูปแบบมาจากสังคมและวัฒนธรรมอื่น เช่น ในกรณีของไทยที่ถือกันว่านวนิยายเป็นรูปแบบการเล่าเรื่องที่เรายืมมาจากโลกตะวันตก (วิภา กงกะนันทน์, 2540) แต่ในเวลาไม่นานนวนิยายก็สามารถสถาปนาตัวเองจนกลายเป็นรูปแบบสำคัญของสื่อบันเทิงสมัยใหม่ ก่อนที่สื่อบันเทิงประเภทอื่นไม่ว่าจะเป็นวิทยุและโทรทัศน์จะเข้ามาแย่งชิงความนิยมไปจากนวนิยาย

วิทยานิพนธ์ “วิวัฒนาการของเนื้อหานวนิยายไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 - 2517” มีการนำเสนอข้อมูลไว้ค่อนข้างมากก็จริง แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการวิจัยวรรณกรรมด้วยการอ่านไกลแบบที่มอเรตติเสนอ เพราะเนื้อหาสำคัญของวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้คือการพิจารณาเนื้อหาและพล็อตของนวนิยาย เพื่อจัดกลุ่มและแบ่งประเภทนวนิยาย จากนั้นก็จะทำการแจกแจงว่าในแต่ละปีแต่ละช่วงทศวรรษ นวนิยายแต่ละประเภทมีจำนวนเท่าใด เพื่อนำมาสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบว่านวนิยายประเภทใดได้รับความนิยมมากที่สุดในแต่ละช่วงทศวรรษ เช่น นวนิยายรัก คิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 42.63 ของนวนิยายทั้งหมดที่เผยแพร่ นั่นคือ 712 ชื่อเรื่องจากทั้งหมด 1,670 ชื่อเรื่อง (สันติ ทองประเสริฐ, 2519, น. 39)

อย่างไรก็ตามการแบ่งกลุ่มนวนิยายตามเนื้อหาดังกล่าวอาจมีข้อให้ถกเถียงได้ค่อนข้างมาก เพราะเกณฑ์การแบ่งกลุ่มไม่ค่อยชัดเจนและมีความซ้ำซ้อนกันอยู่มาก เช่น นวนิยายชีวิตครอบครัว กับนวนิยายรัก และนวนิยายสะท้อนสังคม นั้นมีความเหลื่อมซ้อนกันค่อนข้างมากจนยากจะจำแนกออกจากกันได้ เช่น การกำหนดให้ *ช่วงหลังภาพ* ของศรีบูรพาเป็นนวนิยายรัก ก็อาจมีผู้แย้งได้น่าจะเป็นนวนิยายสะท้อนสังคมมากกว่า หรือกำหนดให้ *บ้านทรายทอง* ของ ก. สุรางคนางค์ เป็นนวนิยายรัก ก็อาจแย้งได้ว่าควรเป็นนวนิยายชีวิตครอบครัวหรือไม่ และก็อาจจะมีผู้แย้งได้ว่า *เขาชื่อ กานต์* ของสุวรรณี สุคนธา ควรเป็นนวนิยายรักมากกว่าเป็นนวนิยายสะท้อนสังคม

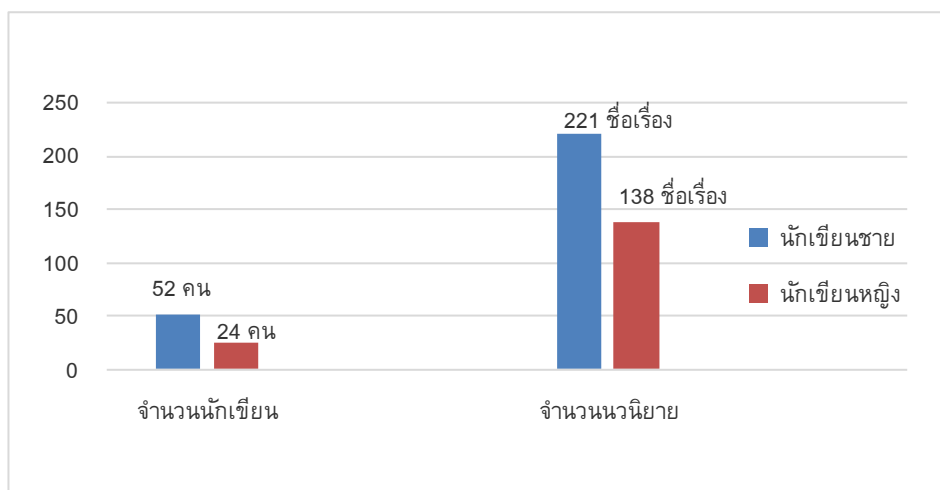
ในที่นี้จึงจะนำเพียงข้อมูลรายชื่อนวนิยาย ชื่อผู้แต่ง และปีที่ตีพิมพ์โดยเฉพาะในช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 - 2497 ที่วิทยานิพนธ์เล่มนี้รวบรวมไว้มาจัดทำเป็นฐานข้อมูลรายชื่อนวนิยายไทย หนึ่งการกำหนดช่วงเวลาของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้วิธีแบ่งตามความสะดวก คือแบ่งเป็นช่วง ช่วงละ 10 ปี นับจากปีที่เริ่มต้นเก็บข้อมูลคือ 2476 โดยไม่ได้นำปัจจัยอื่นๆ มาประกอบการพิจารณา แต่ก็โดยบังเอิญว่าช่วงปี 2476 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นนั้นเป็นช่วงที่น่าสนใจ

เพราะเป็นช่วงเวลาเพียงหนึ่งปีหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ขณะที่ปี 2497 ก็ในช่วงก่อนหน้าที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้ง คือการรัฐประหารในปี 2500 ที่ทำให้ประเทศไทยกลับไปอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการที่มาพร้อมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง อันเป็นผลมาจากนโยบายการพัฒนาประเทศแบบเหวี่ยงลูกที่ก่อให้เกิดช่องว่างทางรายได้อย่างมหาศาล (อภิชาติ สถิตนิรามัย, 2556) ขณะเดียวกันช่วงปี พ.ศ. 2476 - 2497 ถือได้ว่าเป็นยุคแรกเริ่มของนวนิยายในสังคมไทยซึ่งมีประเด็นให้พิจารณาได้หลากหลาย เพราะเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านก่อนที่นวนิยายจะกลายมาเป็นรูปแบบของเรื่องเล่าที่แพร่หลายอย่างกว้างขวางในภายหลัง ดังจะเห็นได้จากอัตราการเติบโตแบบก้าวกระโดดของนวนิยายในช่วงหลัง (ดูแผนภูมิที่ 1)

ก่อนที่จะพิจารณาในรายละเอียดเกี่ยวกับความสำคัญของชื่อนวนิยาย ข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่ควรกล่าวถึงคือ สัดส่วนระหว่างนักเขียนนวนิยายที่เป็นผู้ชายกับผู้หญิงในยุคแรกเริ่มนั้นแตกต่างกันมาก คือมีจำนวนนักเขียนชาย 52 คน คิดเป็นร้อยละ 68 ขณะที่นักเขียนหญิงมีเพียง 24 คน คิดเป็นร้อยละ 32 ของนักเขียนทั้งหมด (ดูแผนภูมิที่ 2) ในทำนองเดียวกันจำนวนนวนิยายที่นักเขียนชายเขียนก็มีมากกว่าจำนวนนวนิยายของนักเขียนหญิงเช่นกัน ในบรรดานวนิยายทั้งหมด 359 ชื่อเรื่อง เป็นเรื่องที่เขียนโดยผู้ชาย 221 ชื่อเรื่อง หรือคิดเป็นร้อยละ 61 ส่วนที่เขียนโดยผู้หญิงมี 138 ชื่อเรื่อง หรือคิดเป็นร้อยละ 39

แผนภูมิที่ 2

สัดส่วนจำนวนนักเขียนชายและหญิง และสัดส่วนจำนวนนวนิยายของนักเขียนชายและหญิง

ข้อมูลสัดส่วนจำนวนนักเขียนชาย/หญิง และจำนวนนวนิยายเขียนโดยชาย/หญิง ตามแผนภูมิข้างต้น ถือว่าเป็นไปตามความคาดหมาย หากคำนึงว่าในสมัยนั้น ผู้ชายมีโอกาสดำเนินการศึกษาและรู้หนังสือมากกว่าผู้หญิง และมีโอกาสทำงานนอกบ้านมากกว่า จึงไม่แปลกที่จะมีนักเขียนชายมากกว่านักเขียนหญิง และจำนวนผลงานที่นักเขียนชายเขียนก็มีมากกว่าด้วย

4. ชื่อที่น่าสนใจ

ข้อมูลสัดส่วนนักเขียนชาย/หญิงเผยให้เห็นประเด็นเรื่องสิทธิของผู้หญิงในการเข้าถึงการศึกษาและการทำงานนอกบ้าน อันเป็นข้อมูลที่จะนำไปแล้วสามารถรับรู้ได้จากแหล่งข้อมูลอื่น แต่ข้อมูลสัดส่วนเหล่านี้จะมีนัยยะพิเศษที่ก่อเมื่อนำไปพิจารณาประกอบกับข้อมูลอื่นเกี่ยวกับนวนิยาย ในที่นี้จะนำข้อมูลเกี่ยวกับชื่อนวนิยายมาร่วมพิจารณา

ดังที่กล่าวมาก่อนหน้านี้ว่าแนวทางการอ่านไกลของมอเรติตินั้นไม่ได้ต้องการวิเคราะห์เนื้อหาของนวนิยายแต่ละเล่มโดยละเอียด แต่พยายามจะวิเคราะห์แบบแผนความสัมพันธ์บางประการของหน่วยต่าง ๆ ในฐานข้อมูล ในกรณีนี้ก็คือชื่อนวนิยาย

ชื่อนวนิยายเป็นหัวข้อหนึ่งที่มอเรติตินำมาใช้สารัตถวิธีการอ่านไกลเพื่อทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ของนวนิยาย มอเรติติพบว่าชื่อนวนิยายในสหราชอาณาจักรช่วง ค.ศ. 1740 - 1850 มีแนวโน้มสั้นลง กล่าวคือช่วง 25 ปีแรกชื่อนวนิยายจะมีความยาวเฉลี่ยประมาณ 10 - 20 คำ แต่หลังจากนั้นก็ลดลงเหลือเพียง 6 คำ และคงอยู่ประมาณนี้เรื่อยมาจนถึงปี 1850 จนกลายเป็นมาตรฐานของชื่อนวนิยายมาจนถึงปัจจุบัน มอเรติติตั้งข้อสังเกตว่าความสั้นยาวของชื่อนวนิยายสัมพันธ์กับการเติบโตของนวนิยาย กล่าวคือยิ่งตลาดนวนิยายขยายตัวมากขึ้นเท่าไร ชื่อนวนิยายก็ยิ่งขาดสั้นลงเป็นเงาตามตัว มอเรติติอธิบายเพิ่มเติมว่าในยุคแรกเริ่มนั้นชื่อนวนิยายมีความยาวมาก เพราะต้องทำหน้าที่บอกเนื้อเรื่องย่อของนวนิยายด้วย เนื่องจากนวนิยายเป็นรูปแบบเรื่องเล่าแบบใหม่ที่คนยังไม่คุ้นเคย จึงต้องขยายความให้รู้ว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร นอกจากนี้เนื่องจากเป็นยุคแรกเริ่มของเทคโนโลยีการพิมพ์ ทำให้ราคาหนังสือค่อนข้างสูงเกินกว่าที่คนทั่วไปจะซื้อมาครอบครองได้ ลูกคำหลักที่ชื่อนวนิยายในยุคนี้ คือ ชนชั้นสูง และบรรดาห้องสมุดต่าง ๆ มอเรติติเสนอว่าระบบห้องสมุดมีผลทำให้ชื่อนวนิยายเริ่มสั้นลง เพราะไม่ว่าชื่อจะยาวเพียงใด บรรณารักษ์จำต้องย่อชื่อหนังสือที่ยืดยาวนี้เพื่อความสะดวกในการจัดทำดัชนีรายการหนังสือและบัญชีรายชื่อหนังสือ ไม่นับว่าสั้นหนังสือมีพื้นที่เพียงน้อยนิด จึงต้องย่อชื่อนวนิยายโดยปริยาย เมื่อตลาดนวนิยายขยายตัวมากขึ้น ผู้อ่านเริ่มคุ้นเคยกับนวนิยายในฐานะเรื่องเล่าชนิดหนึ่ง และหนังสือมีราคาลดลงจนคนทั่วไปสามารถซื้อมาครอบครองได้ อีกทั้งนิตยสารต่าง ๆ เริ่มมีคอลัมน์แนะนำและวิจารณ์นวนิยาย ปัจจัยเหล่านี้ทำให้นวนิยายขยายตัว

อย่างรวดเร็ว และเกิดการแข่งขันกันเพื่อแย่งชิงลูกค้ามากขึ้น สิ่งที่มาคือข้อเสนอขายเริ่มสั้นลง และเน้นการตั้งชื่อที่สะดุดตาผู้อ่าน (Moretti, 2013c, pp. 182-192)

ในกรณีของไทยนั้นพบว่า นวนิยายไทยมีชื่อค่อนข้างสั้นมาตั้งแต่ยุคแรกเริ่ม เนื่องจากการเติบโตของนวนิยายไทยต่างกับของสหราชอาณาจักร นวนิยายเติบโตขึ้นมาเมื่อเทคโนโลยีการพิมพ์หนังสือค่อนข้างก้าวหน้ามาแล้ว ราคาหนังสือแม้จะค่อนข้างสูงแต่ก็ไม่สูงเกินกว่าคนชั้นกลางทั่วไปจะสามารถซื้อหามาครอบครองได้ จากข้อมูลพบว่า ในช่วงทศวรรษ 2470 พนักงานเสมียนและข้าราชการระดับล่างจะมีเงินเดือนประมาณ 25 - 35 บาท ส่วนหนังสือเล่มมีราคาประมาณ 35 สตางค์ ถึง 1 บาท เมื่อเทียบกับราคาข้าวแกงจานละ 5 สตางค์ และบุหรี่ยี่ของละ 7 - 35 สตางค์ อาจจะถือว่าราคาหนังสือค่อนข้างสูงแต่ก็ไม่ถึงกับสูงจนไม่สามารถจะซื้อได้ (ดูรายละเอียดข้อมูลราคาสินค้าในยุคนี้ได้ในสมิทธิ์ ถนอมศาสนะ, 2558, น. 57-59)

ประเด็นที่น่าสนใจของชื่อนวนิยายไทยจึงอยู่ที่ความหมายของชื่อนวนิยายมากกว่าจะอยู่ที่ความสั้น-ยาวของชื่อ ดังที่เราคุ้นกันว่า ชื่อของนวนิยายนั้นเป็นหนึ่งในองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งของนวนิยาย ทำหน้าที่สื่อนัยยะสำคัญของเรื่อง พอๆ กับที่เป็นตัวบ่งบอกอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของนวนิยายเล่มนั้น หากคำนึงว่านวนิยายจัดเป็นสินค้าชนิดหนึ่งในท้องตลาด ชื่อนวนิยายก็เป็นเหมือนชื่อสินค้าที่ผู้เขียนต้องให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษว่าจะตั้งชื่ออย่างไรให้เป็นที่สนใจของผู้บริโภค จนทำให้พวกเขาอยากซื้อไปอ่าน ยิ่งไปกว่านั้นนวนิยายไม่เหมือนสินค้าชนิดอื่น ไม่ว่าจะเป็นอาหาร เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ ที่ผู้บริโภคสามารถดูหน้าตาสินค้าได้ว่าดี น่ารับประทาน หรือสีสวยถูกใจหรือไม่ นวนิยายเป็นหนังสือที่มีแต่ตัวอักษรเต็มไปหมด ดูด้วยตาเปล่าไม่สามารถรู้ได้ จะรู้ได้ว่าดี สนุก น่าสนใจ ก็ต้องได้อ่าน ชื่อนวนิยายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผู้อ่านตัดสินใจว่าจะยอมจ่ายเงินซื้อหนังสือเล่มนี้หรือเล่มอื่น จะซื้อ พจมาน สว่างวงศ์ ดี หรือจะซื้อ กิ่งอก ไบโรย

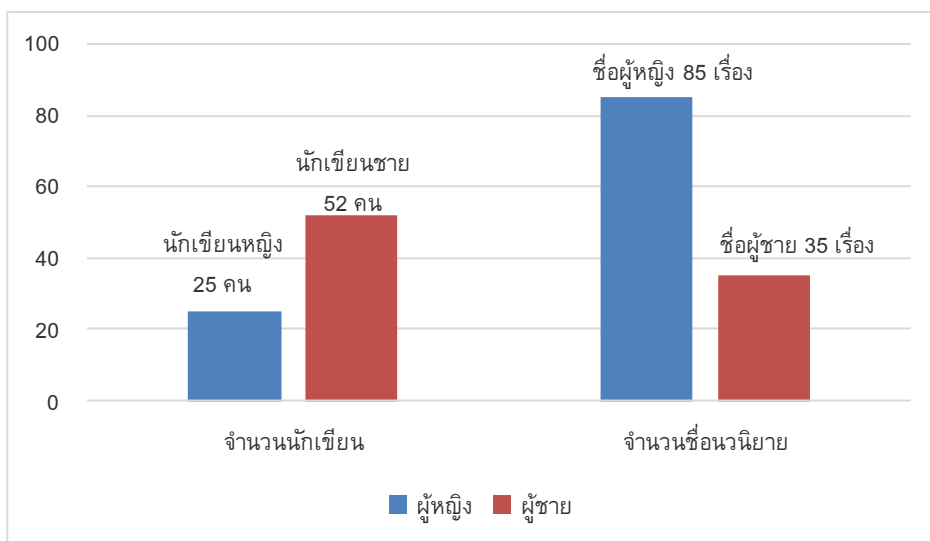
การจัดกลุ่มชื่อนวนิยายอาจทำได้หลายแนวทางขึ้นอยู่กับประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจจะศึกษา ดังที่มอเรตตีเคยตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ฐานข้อมูลจะมีความหมายมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าเราจะใช้ชุดคำถามใดกับฐานข้อมูลดังกล่าว ในกรณีของนวนิยายไทย ข้อมูลพื้นฐานเบื้องต้นที่เรารับรู้คือสัดส่วนที่แตกต่างกันถึงหนึ่งเท่าตัวระหว่างนักเขียนชายกับนักเขียนหญิงในยุคแรกเริ่มของนวนิยายไทย เพื่อจะเข้าใจประเด็นเรื่องความเป็นชายและความเป็นหญิงในยุคนั้นให้ลึกซึ้งกว่าข้อมูลพื้นฐานข้างต้น เราอาจลองไปสำรวจเพิ่มเติมว่า ในบรรดานวนิยายที่เขียนกันในสมัยนั้น ชื่อนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงและผู้ชายมีสัดส่วนไปในทำนองเดียวกันกับจำนวนนักเขียนนวนิยายที่เป็นชายและหญิงหรือไม่

5. ชื่อนั้นสำคัญฉะนี้

ในจำนวนรายชื่อนวนิยายที่พิมพ์เผยแพร่ในช่วงปี 2476 - 2479 ซึ่งมีทั้งหมด 359 ชื่อเรื่อง เป็นชื่อที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงรวมทั้งสิ้น 85 ชื่อเรื่อง แบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่คือ ชื่อเฉพาะของผู้หญิง อาทิ นิจ, พจมาน สว่างวงศ์, สายทอง, ความรักของวัลยา, ฯลฯ และชื่อแสดงคุณสมบัติผู้หญิง เช่น หญิงคนชั่ว, น้องสาว, แม่ผัว, แม่ศรีเรือน ฯลฯ นวนิยายที่เป็นชื่อเกี่ยวข้องกับผู้ชายรวมทั้งสิ้น 35 ชื่อเรื่อง เป็นชื่อเฉพาะ เช่น ชัยชนะของหลวงนฤบาล, ศักดา พ่อพระ, เสือใบ, ฯลฯ และเป็นชื่อแสดงคุณสมบัติ เช่น ชายใจพระ, ชายชาติตรี, ชายนักสู้, ผู้ชนะสิบทิศ ฯลฯ เมื่อนำสัดส่วนชื่อนวนิยายที่เกี่ยวข้องกับชายและหญิงข้างต้นมาเทียบกับสัดส่วนนักเขียนชายและนักเขียนหญิง จะเห็นความผกผันของสัดส่วนที่น่าสนใจอย่างยิ่ง กล่าวคือขณะที่จำนวนนักเขียนชายมีมากกว่าหนึ่งเท่าตัวของนักเขียนหญิง (นักเขียนชาย 52 คน นักเขียนหญิง 25 คน) แต่สัดส่วนชื่อนวนิยายเกี่ยวกับผู้ชายและหญิงกลับเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือชื่อเกี่ยวกับผู้หญิงมีมากกว่าผู้ชายหนึ่งเท่าตัว นั่นคือชื่อเกี่ยวกับผู้หญิงมี 85 ชื่อเรื่องหรือคิดเป็นร้อยละ 24 ของทั้งหมด ชื่อเกี่ยวกับผู้ชายมีเพียง 35 ชื่อเรื่อง หรือคิดเป็นร้อยละ 10 ของรายชื่อทั้งหมดเท่านั้น (ดูแผนภูมิที่ 3)

แผนภูมิที่ 3

สัดส่วนจำนวนนักเขียนหญิงและชายเทียบกับสัดส่วนนวนิยายที่มีชื่อเกี่ยวข้องกับผู้หญิงและผู้ชาย

คำถามก็คือในเมื่อนักเขียนชายมีสัดส่วนมากกว่านักเขียนหญิงเกินหนึ่งเท่าตัว แต่ทำไมนวนิยายที่มีชื่อเป็นผู้หญิงกลับมีมากกว่าที่เป็นชื่อผู้ชาย เราจะอธิบายการผกผันระหว่างจำนวนนักเขียนชายและหญิง และชื่อนวนิยายเกี่ยวกับชายและหญิงอย่างไร โดยเฉพาะเมื่อคำนึงว่าในอดีตก่อนหน้าการเกิดขึ้นของนวนิยาย งานวรรณกรรมเรื่องเล่าของไทยจำนวนมากใช้ชื่อเฉพาะผู้ชายเป็นชื่อเรื่อง เช่น ลิลิตพระลอ, ขุนช้างขุนแผน, พระอภัยมณี, สังข์ทอง, ท้าวแสนปม, สิงห์ไกรภพ ฯลฯ เรื่องที่ใช้ชื่อผู้หญิงหรือเกี่ยวกับผู้หญิงมีน้อยถึงน้อยมาก ที่โด่งดังและคนรู้จักอยู่บ้างก็คือ กากี เพราะชื่อนี้ถูกนำไปใช้ประณามผู้หญิง

ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจยิ่งกว่าสัดส่วนอันผกผันระหว่างนักเขียนชายและหญิง กับชื่อนวนิยายที่เกี่ยวกับชายและหญิง คือการที่นวนิยายจำนวนไม่น้อยเลือกตั้งชื่อนวนิยายด้วยชื่อที่เกี่ยวกับผู้หญิงในสัดส่วนที่มากกว่าชื่อเกี่ยวกับผู้ชายน่าจะมีความหมายบางประการ ในเบื้องต้นคือมันน่าจะบ่งบอกว่าสถานะของผู้หญิงได้รับการยอมรับมากขึ้น ผู้หญิงมีสถานะที่จะเป็นตัวเอกของเรื่องราวในนวนิยายเหล่านี้ได้ ผิดกับในอดีตที่ผู้หญิงเป็นได้เพียงตัวประกอบเรื่อง เป็นไปได้หรือไม่ว่าการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 ที่เน้นเรื่องความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สถานะของผู้หญิงได้รับการยอมรับมากขึ้น หากย้อนกลับไปดูการเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิสตรีของผู้หญิงไทย เราพบว่าตั้งแต่ก่อนปี 2475 มีกลุ่มผู้หญิงจำนวนหนึ่งได้ลุกขึ้นมาเรียกร้องสิทธิความเสมอภาค (ดูรายละเอียดในสุนันทา นิตยจินต์, 2530; เสนาะ เจริญพร, 2564; อรชума เก่งชน, 2545) การเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 ที่ชูประเด็นเรื่องความเสมอภาคเท่าเทียมกันก็น่าจะยิ่งทำให้สำนึกในเรื่องสิทธิและบทบาทของผู้หญิงได้รับการตอกย้ำมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากการแก้ไขกฎหมายการจดทะเบียนสมรสให้เป็นแบบ “ผัวเดียวเมียเดียว” ต่างจากเดิมที่ยึดประเพณี “ผัวเดียวหลายเมีย” ในปี 2478 (ดูรายละเอียดในศราววุฒิ วิสาขม, 2559, น. 110)

ประการถัดมา เป็นไปได้เช่นกันว่ากลุ่มผู้อ่านนวนิยายที่เป็นผู้หญิงน่าจะมีจำนวนมากจนทำให้นักเขียนคิดว่าการตั้งชื่อนวนิยายเป็นชื่อผู้หญิงหรือที่เกี่ยวกับผู้หญิงจะสามารถดึงดูดให้ผู้อ่านกลุ่มนี้ซื้อหนังสือไปอ่าน เพราะถ้าดูสถิตินวนิยายที่มีชื่อเกี่ยวกับผู้หญิงนั้น พบว่ามีได้จำกัดอยู่แต่งานที่เขียนโดยนักเขียนหญิง นวนิยายมากกว่าครึ่งหนึ่งที่มีชื่อเกี่ยวกับผู้หญิงเขียนโดยนักเขียนชาย แม้ว่าจะไม่มีการเก็บหลักฐานตัวเลขที่ชัดเจนว่ากลุ่มผู้อ่านหญิงในช่วงดังกล่าวมีอัตราการเติบโตมากน้อยเพียงใด แต่พอจะนำข้อมูลและปัจจัยแวดล้อมมาพิจารณาเพื่ออนุมานโดยกว้าง ๆ ได้ว่ากลุ่มผู้อ่านหญิงน่าจะมีจำนวนมากพอสมควร ปัจจัยประการแรกสุด คือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 มีบทบาทสำคัญไม่น้อยที่ทำให้จำนวนผู้หญิงที่อ่านออกเขียนได้เพิ่มมากขึ้นและกลายมาเป็นกลุ่มผู้อ่านนวนิยายในยุคนี้ ดังจะพบว่า หลักความเสมอภาคด้านการศึกษาซึ่งเป็นหนึ่งในหลัก 6 ประการที่คณะราษฎรประกาศเป็นเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นเป็นความเปลี่ยนแปลงที่คณะราษฎรดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อมีการ

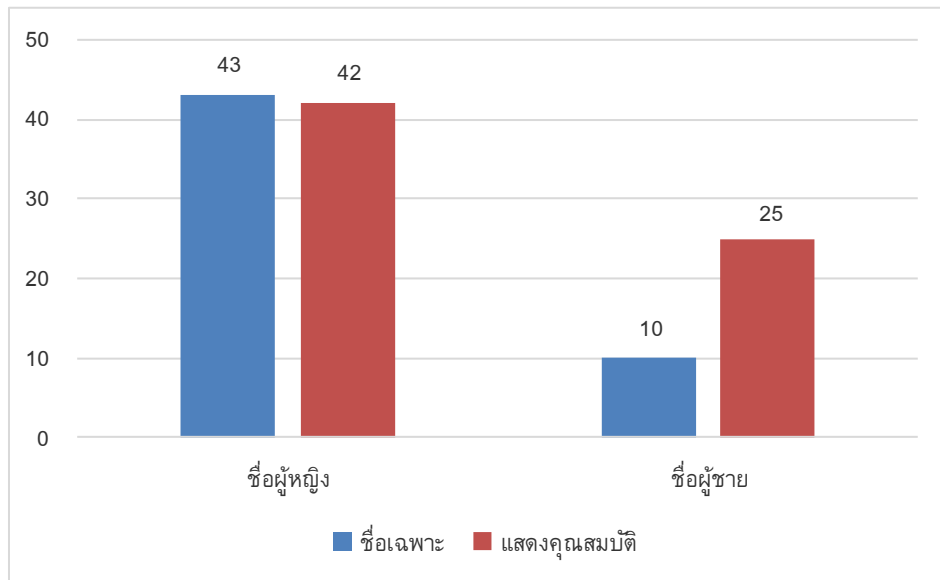
ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 กำหนดให้เด็กทุกคนไม่ว่าชายหรือหญิงที่มีอายุ 8 ปีต้องเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจนถึงอายุ 15 ปี (อ้างถึงใน จิตตมาศ จิระสถิตย์พร, 2560, น. 33) ประการถัดมาคือการเติบโตของนิตยสารผู้หญิง จากการศึกษาพบว่าในช่วงทศวรรษ 2490 ถือกันว่าเป็น “ยุคตื่นตัวของนิตยสารผู้หญิง” ที่มีนิตยสารผู้หญิงเกิดขึ้นอย่างน้อยถึง 25 ฉบับ เช่น *เฟลนิจิตต์ ศรีสัปดาห์ สตรีสาร สกุลไทย กุลสตรี นารีนาถ แม่ศรีเรือน และ แม่บ้าน การเรือน* (อุบลวรรณ ปิติพัฒนาโฆษิต และ อวยพร พานิช, 2532) และเมื่อพิจารณายอดขายของนิตยสารผู้หญิงบางฉบับ เช่น *เฟลนิจิตต์* ซึ่งเป็นนิตยสารที่ตีพิมพ์นวนิยายทั้งเล่ม บางเล่มมียอดขาย สูงถึง 20,000 เล่ม (อุบลวรรณ ปิติพัฒนาโฆษิต และ อวยพร พานิช, 2532) เช่นเดียวกับ *สตรีสาร* จากคำให้สัมภาษณ์ของนิลวรรณ ปิ่นทอง ระบุว่านิตยสารมียอดขายจำหน่ายสูงถึง 20,000 ฉบับ (เสนาะ เจริญพร, 2563) จึงอยู่ว่านิตยสารเหล่านี้มิได้มีเฉพาะผู้หญิงเท่านั้นที่เป็นผู้อ่าน น่าจะมีผู้ชายอยู่ด้วย แต่ก็ต้องถือว่าตัวเลขดังกล่าวให้ภาพกลุ่มผู้อ่านผู้หญิงที่ค่อนข้างใหญ่พอสมควร

6. “A proper name . . . is the prince of signifiers.” (Barthes, 1988)

ประเด็นที่น่าสนใจยิ่งกว่าคือเมื่อแยกย่อยชื่อนวนิยายที่เกี่ยวกับผู้หญิงนั้นจะพบว่าสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ ชื่อที่เป็นชื่อเฉพาะ เช่น *นิจ, วนิดา, และ บัทมา วรารักษ์* ฯลฯ กับชื่อที่เป็นการแสดงคุณสมบัติ เช่น *หญิงคนชั่ว, เทพธิดาในฝัน, และ สะใภ้ทาส* ฯลฯ โดยพบว่าทั้งสองกลุ่มนี้มีสัดส่วนที่เท่าๆ กัน (ชื่อเฉพาะ 43 เรื่อง ชื่อแสดงคุณสมบัติ 42 เรื่อง) อนึ่ง ชื่อนวนิยายที่เป็นทั้งชื่อเฉพาะและชื่อแสดงคุณสมบัติด้วย เช่น *ความรักของวัลยา, พร้มเพราเลื้อกคู่, ชัยชนะของพิมพ์* ฯลฯ จะนับเป็นชื่อเฉพาะ เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับชื่อนวนิยายที่เกี่ยวกับผู้ชาย จะพบสัดส่วนที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือสำหรับนวนิยายที่มีชื่อเกี่ยวกับผู้ชาย พบว่าที่เป็นชื่อเฉพาะ เช่น *วันชัย, เสือใบ, และ ชัยชนะของหลวงนฤบาล* ฯลฯ มีเพียง 10 ชื่อเรื่อง หรือร้อยละ 26 ของชื่อที่เกี่ยวกับผู้ชาย ส่วนที่เป็นชื่อแสดงคุณสมบัติ เช่น *ชายใจพระ, เกียรติศักดิ์ลูกผู้ชาย, สามชาย* ฯลฯ มีสูงถึง 25 ชื่อหรือร้อยละ 74 ของชื่อที่เกี่ยวกับผู้ชาย (ดูแผนภูมิที่ 4)

แผนภูมิที่ 4

สัดส่วนระหว่างชื่อเฉพาะกับชื่อแสดงคุณสมบัติของนวนิยายที่มีชื่อเกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชาย

ทำไมการตั้งชื่อเฉพาะของผู้หญิงโดดเด่น เช่น นิจ, ปัทมา, วรารักษ์, หรือ พจมาน สว่างวงศ์ จึงสามารถดึงดูดความสนใจได้ดีกว่าหรือพอ ๆ กับการตั้งชื่อว่า สะใภ้ทาส หรือ หญิงคนชั่ว มีอะไรในชื่อเฉพาะที่ทำให้ตัวมันเองสามารถเป็นชื่อของนวนิยายได้ ชื่อเฉพาะทำหน้าที่ยืนยันความเป็นปัจเจกบุคคลของเจ้าของชื่อว่าเป็นคนนี้ มิใช่คนอื่น ในแง่การนำเสนอชื่อเฉพาะของผู้หญิงมาตั้งเป็นชื่อลอย ๆ โดยไม่บรรยายสรรพคุณใด ๆ เท่ากับเรียกร้องให้อ่านสนใจผู้หญิงคนนี้ในฐานะปัจเจกบุคคล มิใช่ในฐานะลูกสาวหรือน้องสาวของใคร หรือมิใช่ในฐานะภรรยาหรือสะใภ้ของใคร แต่ในฐานะคน ๆ คนหนึ่งที่ชื่อ นิจ หรือชื่อ ปัทมา วรารักษ์ นี้ต้องถือว่าเป็นมิติที่น่าสนใจไม่น้อยที่ผู้หญิงจะถูกนิยามด้วยชื่อของเธอโดยลำพัง มิใช่ นิยามจากบทบาท หน้าตา หรือสายสัมพันธ์กับผู้อื่น

นอกจากนี้ การตั้งชื่อนวนิยายด้วยชื่อเฉพาะโดดเด่น ว่า นิจ, ปัทมา วรารักษ์, พจมาน สว่างวงศ์, มาลินี, หรือ พัทณี กลายเป็นชื่อที่น่าสนใจ เพราะชื่อเหล่านี้เป็นเสมือนปริศนาที่เชิญชวนให้อ่านอยากเข้าไปรู้ว่าชีวิตของพวกเธอจะเป็นไปในทางใด ชื่อนวนิยายที่เป็นชื่อเฉพาะยังสื่อด้วยว่าชีวิตของผู้หญิงเหล่านี้เป็นเสมือนกระดาะเปลาที่รอให้พวกเธอบันทึก เป็นพื้นที่ว่างเปล่าที่รอว่าพวกเธอจะเลือกเดินเส้นทางใด มันคือการยอมรับว่าผู้หญิงจะสามารถเลือกทางเดินชีวิตได้ โดยนัยจึงเป็นเหมือนการมอบอำนาจการกระทำให้ตัวละครผู้หญิงเหล่านี้ว่าเธอจะลิขิตชีวิตเธอไปทางใด เพราะหากทุกคนรู้เสียแล้วว่าผู้หญิงเกิดมาก็ต้องเป็นได้เพียงลูกสาวที่ดี เป็นศรีภรรยา

ของสามี และเป็นแม่ที่ดีของลูก นวนิยายที่น่าซื้อเฉพาะของผู้หญิงมาตั้งเป็นชื่อเรื่องย่อมไม่มีใครสนใจอย่างแน่นอน ชื่อเฉพาะของผู้หญิงที่กลายมาเป็นชื่อนวนิยายจึงทำหน้าที่เสมือนจะบ่งบอกผู้อ่านว่าผู้หญิงเหล่านี้มีสิทธิและ/หรือโอกาสที่จะลิขิตชีวิตพวกเขาเอง เหมือนดังชื่อนวนิยายอันโด่งดังของ ร. จันทพิมพะ ที่ว่า “เราลิขิต” ไม่ใช่พรหมลิขิต จริงอยู่ว่านวนิยายที่มีชื่อเฉพาะของผู้หญิงอาจจะมีความหมายที่ตัวละครเอกผู้หญิงต้องลงเอยด้วยการแต่งงาน หรือยอมให้ครอบครัว พ่อแม่ หรือกระทั่งชื่อเสียงเกียรติยศของวงศ์ตระกูลมาลิขิตชีวิต แต่ทั้งหมดนี้ก็ต้องอยู่บนสมมติฐานที่ว่ามีความเป็นไปได้ว่าพวกเขาจะสามารถลิขิตชีวิตตนเองได้ อันเป็นนัยยะที่ติดมากับการตั้งชื่อนวนิยายเป็นชื่อเฉพาะของตัวละครเอกผู้หญิงเหล่านี้

แน่นอนในที่นี่มีได้หมายความว่าสังคมไทยในปี 2476 - 2497 เป็นสังคมที่ผู้หญิงมีสิทธิอิสระในการกำหนดบทบาทตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะสถิติของชื่อนวนิยายบอกเราว่ามีเพียงครึ่งหนึ่งของชื่อเกี่ยวกับผู้หญิงทั้งหมดที่เป็นชื่อเฉพาะ อีกทั้งโดยรวมชื่อนวนิยายที่เกี่ยวกับผู้หญิงก็คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 23 ของนวนิยายทั้งหมด ดังนั้นถ้าคิดอย่างคร่าวๆ นวนิยายที่น่าซื้อเฉพาะของผู้หญิงมาตั้งเป็นชื่อนวนิยายก็จะมีอยู่ประมาณร้อยละ 10 ของนวนิยายทั้งหมดเท่านั้นเอง แต่ตัวเลขร้อยละ 10 นั้นว่ามีนัยยะสำคัญในแง่ที่มันบ่งชี้แนวโน้มที่กำลังเกิดขึ้น และดังที่กล่าวมาแล้ว หากเทียบย้อนหลังกลับไปในอดีตที่แทบจะไม่มีวรรณกรรมเรื่องแต่งที่มีชื่อเป็นชื่อเฉพาะของผู้หญิง ตัวเลขร้อยละ 10 ก็ยังมีนัยยะที่ไม่อาจมองข้าม

ประเด็นเรื่องชื่อเฉพาะและชื่อแสดงคุณสมบัติจะน่าสนใจยิ่งขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของชื่อนวนิยายที่เกี่ยวกับผู้ชาย เพราะเราจะได้สถิติว่าสัดส่วนระหว่างชื่อเฉพาะกับชื่อแสดงคุณสมบัติแตกต่างกันอย่างยิ่ง กล่าวคือชื่อที่แสดงคุณสมบัติผู้ชายมีสูงถึง 25 ชื่อเรื่องคิดเป็นร้อยละ 70 ขณะที่ชื่อที่เป็นชื่อเฉพาะนั้นมีเพียง 10 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 30 (ดูแผนภูมิที่ 4) ยิ่งกว่านั้นในร้อยละ 30 ที่ว่านี้ หากดูในรายละเอียดจะพบว่าหลายชื่อเป็นชื่อเฉพาะที่แสดงคุณสมบัติด้วย เช่น ศักดาพ่อพระ, ชัยชนะของหลวงนฤบาล, สุภาพบุรุษเสือใบ ชื่อเฉพาะที่เป็นชื่อผู้ชายโดดๆ เหมือนกับกรณีชื่อผู้หญิงนั้นมีน้อยมาก

เราจะอธิบายปรากฏการณ์นี้ว่าอย่างไร ยิ่งเมื่อคำนึงว่าในอดีตวรรณกรรมเรื่องแต่งจำนวนมากใช้ชื่อเฉพาะของผู้ชายเป็นชื่อเรื่อง เกิดอะไรขึ้นที่ทำให้นวนิยายจำนวนมากไม่เลือกนำชื่อเฉพาะผู้ชายมาเป็นชื่อเรื่อง แต่เลือกจะนำคุณสมบัติบางประการมาขบขันหรือกำกับความเป็นผู้ชาย เช่น ชายใจพระ, ผู้ชนะสิบทิศ, เกียรติศักดิ์ลูกผู้ชาย, ชายชาติตรี เป็นต้น

เราจะใช้ชุดเหตุผลเดียวกันกับที่อธิบายชื่อเฉพาะผู้หญิงมาอธิบายชื่อเฉพาะผู้ชายได้หรือไม่ หรือควรจะต้องปรับเปลี่ยนชุดคำอธิบายใหม่ที่จะสามารถอธิบายทั้งสองปรากฏการณ์นี้ได้ ทำไมชื่อเฉพาะของผู้ชายจึงไม่เป็นปริศนาชวนให้ผู้อ่านอยากรู้เหมือนกับชื่อเฉพาะของผู้หญิง ผู้ชายไม่มีอำนาจในการกำหนดชีวิตตัวเอง หรือไม่สามารถเลือกทางเดินชีวิตตัวเองได้หรืออย่างไร การตั้งชื่อเฉพาะโดดๆ จึงไม่น่าสนใจเหมือนเช่นที่ใช้อธิบายชื่อเฉพาะผู้หญิง

ทำไมนวนิยายชื่อ “ศักดา” เจ๋งๆ จึงไม่น่าสนใจ ต้องเป็น “ศักดาพ่อพระ” ทำไม “หลวงนฤบาล” โดดๆ จึงไม่เพียงพอ ต้องเป็น “ชัยชนะของหลวงนฤบาล”

โดยไม่ต้องอ้างอิงข้อมูลตัวเลขใดๆ ในประวัติศาสตร์ ย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่า ในสังคมไทยช่วงเวลาดังกล่าว (2476 - 2497) ผู้ชายยังคงมีบทบาท มีอำนาจ และมีโอกาสมากกว่าผู้หญิง ในเกือบจะทุกด้าน ถ้าเช่นนั้นแล้ว ทำไมจึงไม่นำชื่อเฉพาะของผู้ชายมาตั้งเป็นชื่อนวนิยาย เหมือนกับที่นำชื่อเฉพาะผู้หญิงมาเป็นชื่อนวนิยาย

เป็นไปได้หรือไม่ว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงแล้ว ผู้ชายไม่ว่าจะเป็นชนชั้นสูงหรือสามัญชนมีอำนาจ มีบทบาท และโอกาสในชีวิตมากกว่าผู้หญิงนั่นเอง จึงทำให้ทุกอย่างล้นคานขาดได้ในระดับหนึ่งว่าเรื่องเกี่ยวกับผู้ชายจะลงเอยในลักษณะใด และด้วยเหตุนี้ชื่อเฉพาะผู้ชายโดดๆ จึงไม่ค่อยน่าสนใจ ผิดกับกรณีของผู้หญิงที่มีการมีอำนาจและโอกาสในการกำหนดชีวิตตนเองนั้นเป็นเรื่องใหม่ ชวนให้คนสนใจสนใจ ท้ายที่สุดแล้วชีวิตของตัวเอกผู้หญิงเหล่านี้จะลงเอยในทิศทางใด ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นจึงอาจสรุปได้ว่า การที่นวนิยายในยุคนี้เลือกตั้งชื่อเรื่องด้วยชื่อเฉพาะของผู้หญิงในสัดส่วนที่มากเป็นพิเศษ บ่งชี้ว่า สถานะและบทบาทของผู้หญิงมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญ จนทำให้ชีวิตและเรื่องราวของเธอกลายเป็นปริศนาที่น่ารู้ติดตามสำหรับนักอ่านหญิง และนำวิถีกังวลด้วยในเวลาเดียวกันในสายตาของนักอ่านชาย ในขณะที่บทบาทและสถานะของผู้ชายนั้นน่าจะ不会有ความเปลี่ยนแปลงใดๆ มากพอที่จะทำให้ชื่อเฉพาะของผู้ชายโดยโดดๆ จะสามารถเป็นชื่อนวนิยายที่ทำให้นักอ่านไม่ว่าชายหรือหญิงอยากรู้อยากอ่าน ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของเสนาะ เจริญพร (2564) เกี่ยวกับทัศนะผู้ชายและผู้หญิงที่ปรากฏในคอลัมน์ “ทัศนะผู้ชาย” และ “ทัศนะผู้หญิง” ที่ลงคู่กันในนิตยสาร สตรีสาร ระหว่างปี 2490 - 2499 จำนวนทั้งสิ้น 148 ฉบับ พบว่ามีถึง 81 ฉบับที่หยิบยกประเด็นเรื่องคุณสมบัติของผู้หญิงและภรรยาที่ดีและไม่ดีมาอภิปราย เมื่อเทียบกับคอลัมน์ “ทัศนะหญิง” ในช่วงเดียวกันพบว่านำประเด็นเรื่องคุณสมบัติผู้ชายและสามีที่ดีหรือไม่ดีมาอภิปรายมีเพียง 48 ฉบับ เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาหลักที่ผู้ชายอภิปรายยังพบว่าจะเน้นให้ผู้หญิงรักษาวงศ์วานตัว เป็นกุลสตรี และเป็นแม่ศรีเรือน ไม่หึงหวงสามีและยอมเป็นช้างเท้าหลัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคุณสมบัติเหล่านี้กำลังได้รับการท้าทายหรือถูกละเลยจนทำให้ผู้ชายต้องลุกขึ้นมาเรียกร้องให้ผู้หญิงหวนกลับไปยึดถือคุณสมบัติตามขนบจารีตและประเพณีที่มีมาแต่เดิม

7. โอกาสและข้อจำกัดของการอ่านไกล

จากที่ได้ทดลองใช้วิธีอ่านไกลมาวิเคราะห์ชื่อของนวนิยายไทยในยุคแรกเริ่ม พบว่าการอ่านไกลจะน่าสนใจและน่าตื่นเต้นได้ก็ต้องอาศัยฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ครอบคลุม และแม่นยำ เช่น ข้อเสนอพื้นฐานเรื่องชื่อนวนิยายที่เป็นชื่อเฉพาะผู้หญิงบอกถึงสถานะและบทบาทที่กำลัง

เปลี่ยนไปของผู้หญิงในสังคมไทยยุคนั้นจะหนักแน่นมากยิ่งขึ้น หากสามารถเทียบกับชื่อนวนิยายในยุคปัจจุบันที่เราคุ้นชื่อกันว่าทั้งชายและหญิงต่างมีอำนาจในการกำหนดชีวิตตนเองพอ ๆ กัน การนำชื่อเฉพาะของผู้หญิงมาเป็นชื่อนวนิยายก็คงจะไม่น่าสนใจอีกต่อไป แต่เนื่องจากในปัจจุบันยังไม่มีการสร้างฐานข้อมูลรายชื่อนวนิยายทั้งหมดไว้อย่างเป็นระบบให้เปรียบเทียบได้ ข้อสังเกตเรื่องชื่อเฉพาะของผู้หญิงในที่นี้จึงต้องอาศัยเพียงหลักฐานพยานแวดล้อมบางประการมาสนับสนุนข้อเสนอ

สิ่งที่เรียนรู้จากการทดลองนี้อีกประการหนึ่งคือ ตัวเลขล้วน ๆ ของข้อมูลบอกอะไรได้น้อยมาก และผิวเผินเกินไป ตัวเลขเหล่านี้จะเป็นประโยชน์และมีความหมายก็ต่อเมื่อมีการตั้งชุดคำถามที่น่าสนใจขึ้นมา กรณีชื่อนวนิยายดังที่สาธิตนี้ จะเห็นว่าเริ่มต้นจากการที่ผู้วิจัยถามตัวเองว่าทำไมจึงนำชื่อผู้หญิงมาเป็นชื่อนวนิยาย จากนั้นจึงนำฐานข้อมูลที่มีอยู่มาจัดระบบใหม่จนทำให้สามารถเห็นแบบแผนบางอย่างจากข้อมูลรายชื่อนวนิยายทั้งหมด

ในกรณีของไทยนั้นการอ่านไถ่ยังมีข้อจำกัดพิเศษเพิ่มเติมหลายประการที่ควรกล่าวไว้ในที่นี้สำหรับผู้สนใจจะทำการวิจัยในแนวนี้นี้ ดังได้กล่าวมาแล้วว่าการอ่านไถ่ต้องพึ่งฐานข้อมูลดิจิทัลขนาดใหญ่ที่ครอบคลุม แม่นยำ และเที่ยงตรง ยิ่งการอ่านไถ่ในวงวรรณกรรมศึกษาแล้วฐานข้อมูลดังกล่าวยิ่งมีความสำคัญ เช่น หากต้องการวิเคราะห์กลุ่มคำสำคัญที่พบบ่อยในนวนิยายของ ก. สุรางคนางค์ เทียบกับนวนิยายของทมยันตี เพื่อดูว่านักเขียนหญิงต่างยุคสมัยกันให้ความสำคัญกับประเด็นอะไรบ้าง สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในเบื้องต้นคือไฟล์ดิจิทัลของนวนิยายทั้งหมดของนักเขียนสองคนนี้ และต้องไม่เป็นเพียงไฟล์ภาพถ่ายหรือไฟล์พีดีเอฟของนวนิยาย แต่ต้องเป็นไฟล์ที่เนื้อหานวนิยายอยู่ในรูปตัวอักษรดิจิทัล แต่ดังที่ทราบกันดีว่าโปรแกรม OCR (optical character recognition) ที่จะแปลงไฟล์ภาพเอกสารภาษาไทย โดยเฉพาะเอกสารเก่ายุคก่อนมีการใช้คอมพิวเตอร์ ให้กลายเป็นไฟล์อักษรดิจิทัลนั้น ยังขาดความแม่นยำอยู่มาก เมื่อแปลงแล้วต้องนำไฟล์มาแก้ไขคำผิดจำนวนค่อนข้างมากด้วยแรงงานมนุษย์อีกทอดหนึ่ง ด้วยเหตุนี้การวิจัยในแนวการอ่านไถ่ด้านวรรณกรรมศึกษาของไทยจึงยังมีข้อจำกัดและไม่แพร่หลายนัก เพราะการจะแปลงไฟล์เอกสารเก่าภาษาไทยที่อยู่ในรูปไฟล์พีดีเอฟ ให้เป็นไฟล์อักษรดิจิทัลที่สามารถนำมาใช้ประมวลผลได้อย่างแม่นยำนั้นต้องลงทุนมหาศาล หากเทียบกับสหรัฐอเมริกา จะพบว่าเทคโนโลยี OCR แปลงภาพเป็นอักษรภาษาอังกฤษได้พัฒนาไปไกล และมีความแม่นยำสูง ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลสหรัฐฯ ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่โครงการแปลงเอกสารเก่าให้อยู่ในฐานข้อมูลดิจิทัลหลายโครงการ เช่น โครงการ Modernist Journal Project (MJP) (<https://modjournal.org>) ได้รับเงินสนับสนุนจาก National Endowment for the Humanities ของรัฐบาลสหรัฐฯ ให้แปลงนิตยสารนอกกระแสในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ที่นำเสนอผลงานของนักเขียนแนวสมัยใหม่จำนวนมากไว้อย่างค่อนข้างครบถ้วน จนกลายเป็นฐานข้อมูล

สำคัญในการค้นคว้าประเด็นใหม่ ๆ เกี่ยวกับนักเขียนสมัยใหม่ของอังกฤษและอเมริกาด้วยวิธีการอ่านไกลไป (Drouin, 2014)

เว็บไซต์ของไทยที่พยายามแปลงเอกสารและวรรณกรรมในอดีตให้อยู่ในรูปของไฟล์ดิจิทัลมีอยู่น้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการสแกนเอกสารเป็นไฟล์พีดีเอฟ เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงเอกสารเหล่านั้นทางออนไลน์สำหรับอ่านเป็นหลัก แต่ไม่สามารถนำไฟล์เหล่านั้นมาประมวลผลด้วยโปรแกรมคำนวณใด ๆ ได้ เว็บไซต์ที่แปลงเอกสารให้เป็นไฟล์ดิจิทัลและควรจะถูกกล่าวถึงคือเว็บไซต์ห้องสมุดดิจิทัลวัชรญาณ (<https://vajirayana.org>) ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามจำนวนวรรณกรรมไทยที่ได้รับการแปลงเป็นเอกสารดิจิทัลยังมีค่อนข้างน้อย นอกจากนี้การเลือกเอกสารมาแปลงก็มีความจำกัดและขาดความหลากหลาย งานที่เลือกมาแปลงเป็นดิจิทัลจะเป็นงานที่อยู่ในกระแสหลักเป็นสำคัญ ทำให้หากผู้วิจัยที่สนใจกลุ่มงานวรรณกรรมนอกกระแสจะไม่สามารถใช้ประโยชน์จากเว็บไซต์ดังกล่าวได้ ผิดกันอย่างยิ่งกับโครงการ Modernist Journal Project ในสหรัฐอเมริกาที่ได้รับทุนสนับสนุนให้แปลงเอกสารดิจิทัลนิตยสารนอกกระแสเป็นการเฉพาะ จะเห็นว่านโยบายและแนวทางการสนับสนุนของหน่วยงานรัฐที่เปิดกว้างและหลากหลายเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งต่อการวิจัยด้วยวิธีการอ่านไกล

8. สรุป

วิธีการศึกษาวรรณกรรมด้วยวิธีการอ่านไกลของมอเริตตีได้รับการขานรับอย่างกว้างขวางในวงวิชาการ ดังจะพบว่า Stanford Literary Lab (<https://litlab.stanford.edu>) ที่มอเริตตีและ Matthew Jockers ร่วมกันก่อตั้งขึ้นที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ได้กลายเป็นห้องแล็บทดลองการศึกษาวรรณกรรมในแนวอ่านไกล ที่ผลิตผลงานวิจัยแปลกแหวกแนวออกมาอย่างค่อนข้างสม่ำเสมอ หากพิจารณาบริบทของวงวิชาการด้านวรรณกรรมศึกษาช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ที่มอเริตตีเสนอแนวคิดเรื่องการอ่านไกล (ออกจะเป็นเรื่องบังเอิญอันประจวบเหมาะที่บทความ "Conjectures on World Literature" เผยแพร่ครั้งแรกในปี 2000 เสมือนหนึ่งว่านี่คือการเปิดศตวรรษใหม่ของวรรณกรรมศึกษาแนวใหม่) จะพบว่าแนวคิดเรื่องการอ่านไกลคือการผลักประเด็นสำคัญในวงวิชาการขณะนั้นให้ก้าวหน้าไปไกลมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประเด็นที่นักสตรีนิยมและนักสิทธิพลเมืองคนผิวสีต่อสู้เรื่องการขยายทำเนียบวรรณกรรม (literary canon) (ดูรายละเอียดประเด็นนี้ในซุสตันท์ ภัทรกุลวณิชช์, 2551) หรือประเด็นที่นักคิดหลังสมัยใหม่เสนอให้สลายเส้นแบ่งระหว่างวรรณกรรมชั้นสูงกับวรรณกรรมตลาด ทั้งนี้เพราะวิธีการการอ่านไกลของมอเริตตินั้นจะถือว่าวรรณกรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมในทำเนียบหรือนอกทำเนียบวรรณกรรมชั้นสูงหรือวรรณกรรมตลาด ล้วนมีสถานะเท่าเทียมเหมือนกันหมดในฐานะหน่วยนับของกลุ่มตัวอย่าง

ในแง่สปิริตแล้วแนวคิดเรื่องการอ่านไกลจึงได้รับการตอบรับจากนักวิจารณ์สายสตรีนิยมและสายวรรณกรรมชนกลุ่มน้อยพอสมควร (ดูเพิ่มเติมการอ่านไกลในฐานะวิถีวิทยาใหม่ของวรรณกรรมวิจารณ์สายสตรีนิยมใน Houston, 2019 และการอ่านไกลควบคู่กับการอ่านโดยประชิดเพื่อวิพากษ์ประเด็นเรื่องชาติพันธุ์ใน So & Roland, 2020) อย่างไรก็ตามปฏิเสธไม่ได้ว่ากลุ่มที่ใช้ประโยชน์จากแนวทางการอ่านไกลมากที่สุดคือการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์หนังสือและสังคมวิทยาวรรณกรรม (ดูเพิ่มเติมใน Algee-Hewitt & McGurl, 2015; Erlin & Tatlock (Eds.), 2014; Jockers, 2013) นอกจากนี้วิธีการอ่านไกลยังได้ขยายตัวไปสู่ศาสตร์อื่นด้วย เช่น ประวัติศาสตร์ดนตรี (ดูการวิเคราะห์การสื่อสารดนตรีทุกซักระยะในดนตรีศตวรรษที่ 19 ใน Monzingo & Shanahan, 2021) หรือภาพยนตร์ศึกษา (ดูการวิเคราะห์เวลาในภาพยนตร์ใน Kanatova et al., 2017)

แน่นอนว่า การอ่านไกลได้รับการวิพากษ์จากวงวิชาการด้านวรรณกรรมศึกษาเช่นกัน ดังจะพบว่านักวิชาการส่วนหนึ่งเห็นว่าการให้ความสำคัญกับข้อมูลตัวเลขในการศึกษาวรรณกรรมเป็นความผิดพลาดอย่างยิ่ง ตัวเลขข้อมูลไม่สามารถทำให้เราเข้าใจนัยยะและความซับซ้อนละเอียดอ่อนของตัวบทวรรณกรรมได้ อีกทั้งยังทำลายความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของตัวบทวรรณกรรม และผลลัพธ์ที่ได้ก็เป็นเพียงข้อสรุปที่ผิวเผินและเย็นชาเกินไป (Kontje, 2014; Trumpener, 2009) บางส่วนถึงกับมองว่าการมุ่งวิเคราะห์วรรณกรรมในระดับมหภาคหรือในระดับวรรณกรรมโลก คือการละเลยวรรณกรรมระดับจุลภาคและวรรณกรรมท้องถิ่นและวรรณกรรมชาติ (William, 2017) นอกจากนี้การวิเคราะห์พัฒนาการประเภทวรรณกรรมด้วยวิธีการการอ่านไกลยังถูกวิพากษ์ว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งเพราะมีปัญหาในระดับฐานรากของการวิเคราะห์ เนื่องจากไปกำหนดคุณลักษณะของประเภทวรรณกรรมอย่างตายตัวเกินไป ไม่ตรงกับข้อเท็จจริงที่ว่าประเภทวรรณกรรมมีลักษณะพลวัตและผสมผสาน (Ascari, 2014)

จากที่ประมวลปฏิกิริยาต่าง ๆ ต่อแนวทางการอ่านไกล จะพบว่า น้อยคนจะปฏิเสธคุณประโยชน์ของการนำข้อมูลตัวเลขมาคำนวณด้วยคอมพิวเตอร์เพื่อช่วยให้ภาพรวมของวรรณกรรมอันเป็นวิธีการที่การอ่านประชิดไม่สามารถจะทำได้ แต่หลายคนก็เห็นตรงกันว่าวิธีการอ่านไกลไม่สามารถจะมาทดแทนวิธีการอ่านประชิดได้ ในกรณีที่ต้องการศึกษาตัวบทโดยละเอียดเพียงบางชิ้น โดยเฉพาะการศึกษาตัวบทที่เน้นมิติด้านสุนทรียศาสตร์และรูปลักษณ์ของวรรณกรรม (literary form) ทางออกที่เป็นการประนีประนอมระหว่างการอ่านไกลและการอ่านประชิดคือการผสมผสานแนวทางทั้งสองเข้าด้วยกัน ทั้งในลักษณะที่พยายามหาข้อสรุปด้วยวิธีการอ่านไกล และนำผลสรุปดังกล่าวมาตรวจสอบด้วยวิธีการอ่านประชิดจากตัวบทหนึ่งชิ้นจากกลุ่มตัวอย่าง (ดู อิศระ ชูศรี, 2562; Drouin, 2014; So & Roland, 2020) หรือใช้วิธีวิเคราะห์ตัวบทหนึ่งชิ้นอย่างละเอียด และอาศัยการประมวลผลเชิงเปรียบเทียบตัวบทที่วิเคราะห์อย่างละเอียดกับตัวบทอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเสริมประเด็นของการศึกษา (ดู Hayles, 2013)

มอเรตตีเองยอมรับว่าการนำวิธีการอ่านไกลไปวิเคราะห์รูปแบบวรรณกรรมถือเป็นความท้าทายอย่างยิ่ง แต่เขาคิดว่าไม่ใช่สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ (งานในยุคแรกของเขา (Moretti, 2005) จะเน้นการศึกษาวรรณกรรมในมุมของประวัติศาสตร์วรรณกรรมและประวัติศาสตร์หนังสือ อันเป็นประเด็นศึกษาที่ได้รับประโยชน์เต็มๆ จากวิธีการอ่านไกล) ดังที่เขาเสนอความเป็นไปได้ในการวิเคราะห์รูปแบบการเขียนที่เรียกว่า free indirect style ของนวนิยายที่เขียนขึ้นระหว่างปี 1800 - 2000 โดยแสดงให้เห็นสสารของสไตล์ดังกล่าวที่แตกเหล่าผ่ากอไปในรูปแบบต่างๆ กัน (Moretti, 2013b, p. 84) กระนั้นก็ตามมอเรตตีไม่ปฏิเสธว่าวิธีการวิเคราะห์รูปแบบวรรณกรรมที่เขาใช้เป็นกรณีศึกษานี้ยังขาดพลังของรูปแบบวรรณกรรมตามแนวคิดมาร์กซิสต์ (Moretti, 2005, p. 92) มากกว่าจะเป็นการพิจารณานัยยะเชิงสุนทรียศาสตร์ของรูปแบบวรรณกรรม พูดอีกนัยหนึ่งก็คือการอ่านไกลรูปแบบวรรณกรรมไม่นับว่าเป็นการอ่านวรรณกรรมในเชิงสุนทรียศาสตร์ แต่เป็นการวิเคราะห์มิติทางสังคมของสุนทรียศาสตร์วรรณกรรม นั่นหมายความว่า การอ่านไกลวรรณกรรมสามารถจัดให้เป็นการศึกษาวรรณกรรมด้วยกรอบคิดแบบสหวิทยาการ ซึ่งจะว่าไปแล้วก็เป็นทิศทางหลักของงานวิจัยด้านมนุษยศาสตร์ดิจิทัล (Burdick et al., 2012)

นอกจากนี้การอ่านไกลที่มุ่งหาแบบแผนเชิงนามธรรมจากฐานข้อมูลวรรณกรรมยังแสดงให้เห็นว่ามนุษยศาสตร์กับเทคโนโลยีดิจิทัลและสภาวะดิจิทัลไม่จำเป็นต้องแยกขาดจากกันดังที่หลายคนรู้สึก มนุษยศาสตร์ดิจิทัลและการอ่านไกลเป็นบทพิสูจน์ว่าการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพสามารถกระทำร่วมกันและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันได้ ดังจะพบว่า การอ่านไกลจำเป็นต้องอาศัยฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่ทั้งครอบคลุมและเที่ยงตรงที่เกิดจากการวิจัยเชิงปริมาณ แต่ในขณะเดียวกันกระบวนการตั้งคำถามกับชุดข้อมูล และการเชื่อมโยงประเด็นคำถามต่างๆ ระหว่างแบบแผนข้อมูลกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมล้วนเป็นกิจที่ปฏิบัติกันอยู่เป็นปกติในการวิจัยเชิงคุณภาพ การอ่านไกลจึงเป็นศาสตร์ที่มีความเป็นสหวิทยาการทั้งในแง่ขององค์ความรู้ที่สร้างขึ้น และวิธีวิทยาที่ใช้ในการสร้างองค์ความรู้

เอกสารอ้างอิง/References

- จิตตมาศ จิระสถิตย์พร. (2560). พัฒนาการทางการศึกษาของผู้หญิงไทย พ.ศ. 2500 - 2540 : หลักสูตรการศึกษากับการพัฒนาผู้หญิงสู่ความทันสมัย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2551). สงครามชิงทำเนียบ. *อ่าน*, 1(3), 17-37.
- วิภา กงกะนันทน์. (2540). *กำเนิดนวนิยายในประเทศไทย*. ดอกหญ้า.
- สมิทธิ์ ถนอมสาสนะ. (2558). การเปลี่ยนแปลงทางความคิดของชนชั้นกลางไทยกับ “เรื่องอ่านเล่น” ไทยสมัยใหม่ ทศวรรษ 2460 - ทศวรรษ 2480 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันติ ทองประเสริฐ. (2519). วิวัฒนาการเนื้อหาของนวนิยายไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 - 2517 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนันทา นิตยจินต์. (2530). การศึกษาของสตรีระหว่างพุทธศักราช 2411 ถึง 2475 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนาะ เจริญพร. (2563). ความรักกับความสัมพันธ์ในสื่อสิ่งพิมพ์ของผู้หญิงช่วงทศวรรษ 2490 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศราวุฒ วิสาพรหม. (2559). *ราษฎรสามัญ หลังวันปฏิวัติ 2475*. มติชน.
- อภิชาติ สถิตนิรามัย. (2556). รัฐไทยกับการปฏิรูปเศรษฐกิจ : จากกำเนิดทุนนิยมนายธนาคาร ถึงวิกฤตเศรษฐกิจ 2540. *ฟ้าเดียวกัน*.
- อรชุนา เก่งชน. (2545). การเคลื่อนไหวของกระแสสตรีนิยมยุคบุกเบิกที่ปรากฏในนิตยสาร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิสระ ชูศรี. (2562). อ่านใกล้/อ่านไกล ชูศักดิ์กับภูเขาน้ำแข็งของเฮมิงเวย์. ใน สุริดา วิมุตติโกศล (บรรณาธิการ), *อ่านคนละเรื่อง* (น. 31-46). สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีอังกฤษ, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุบลวรรณ ปิติพัฒน์-โฆสิต, และ อวยพร พานิช. (2532). 100 ปี ของนิตยสารสตรีไทย (พ.ศ. 2431-2531). *คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- Algee-Hewitt, M., & McGurl, M. (2015). Between Canon and Corpus : Six Perspectives on 20th-Century Novels. *Stanford Literary Lab : Pamphlets 8*
<http://litlab.stanford.edu/LiteraryLabPamphlet8.pdf>
- Ascari, M. (2014). The Dangers of Distant Reading : Reassessing Moretti's Approach to Literary Genres. *Genre*, 47(1), 1-19.
- Barthes, R. (1988). Textual Analysis of a Tale by Edgar Allan Poe. In *The Semiotic Challenge* (1st ed., pp. 261-293). Hill and Wang.

- Berry, D. M. (2012). *Understanding Digital Humanities*. Palgrave Macmillan.
- Bode, K. (2018). Abstraction, Singularity, Textuality : The Equivalence of "Close" and "Distant" Reading. In *A World of Fiction: Digital Collections and the Future of Literary History* (pp. 17-36). University of Michigan Press.
<http://www.jstor.org/stable/j.ctvdtjp1d.5>
- Burdick, A., Drucker, J., Lunenfeld, P., Presner, T., & Schnapp, J. T. (2012). *Digital Humanities*. MIT Press.
- Drouin, J. (2014). Close- and Distant-Reading Modernism : Network Analysis, Text Mining, and Teaching *the Little Review*. *The Journal of Modern Periodical Studies*, 5(1), 110-135.
- Erlin, M., & Tatlock, L. (Eds.). (2014). *Distant Readings : Topologies of German Culture in the Long Nineteenth Century*. Boydell & Brewer.
- Hackler, R., & Kirsten, G. (2016). Distant Reading, Computational Criticism, and Social Critique. An Interview with Franco Moretti. *Le foucauldien*, 2(1). 1-17.
<https://doi.org/10.16995/lefou.22>
- Hayles, N. K. (2013). Combining Close and Distant Reading: Jonathan Safran Foer's "Tree of Codes" and the Aesthetic of Bookishness. *PMLA*, 128(1), 226-231.
- Houston, N. M. (2019). Distant Reading and Victorian Women's Poetry. In L. K. Hughes (Ed.), *The Cambridge Companion to Victorian Women's Poetry* (pp. 249-265). Cambridge University Press.
- Jänicke, S., Franzini, G., Cheema, M. F., & Scheuermann, G. (2015). On Close and Distant Reading in Digital Humanities : A Survey and Future Challenges. *EuroVis*.
<http://dx.doi.org/10.2312/eurovisstar.20151113>
- Jockers, M. L. (2013). *Macroanalysis : Digital Methods and Literary History*. University of Illinois Press.
- Kanatova, M., Milyakina, A., Pilipovec, T., Shelya, A., Sobchuk, O., & Tinitis, P. (2017). Broken time, continued evolution : anachronies in contemporary films. *Stanford Literary Labv : Pamphlets* 14.
<https://litlab.stanford.edu/LiteraryLabPamphlet14.pdf>
- Kontje, T. (2014). The Case for Close Reading after the Descriptive Turn. In L. Tatlock & M. Erlin (Eds.), *Distant Readings : Topologies of German Culture in the Long Nineteenth Century* (pp. 133-152). Boydell & Brewer.

- Monzingo, E., & Shanahan, D. (2021). The Expression of Self and Grief in the Nineteenth Century : An Analysis through Distant Readings. *Nineteenth-Century Music Review*, 18(1), 83-107.
- Moretti, F. (2005). *Graphs, Maps, Trees : Abstract Models for a Literary History*. Verso.
- Moretti, F. (2013a). Conjectures on World Literature. In *Distant Reading* (pp. 43-62). Verso.
- Moretti, F. (2013b). The Novel : History and Theory. In *Distant Reading* (pp. 159-178). Verso.
- Moretti, F. (2013c). Style, Ince : Reflections on 7,000 Titles (British Novels, 1740 - 1850). In *Distant Reading* (pp. 179-210). Verso.
- Moretti, F. (2014). "Operationalizing" : or, the Function of Measurement in Modern Literary Theory. *The Journal of English Language and Literature*, 60, 3-19.
- Prasansak, R. (2020). A Distant Reading of Khamphun Bunthawi's Luk Isan (A Child of the Northeast) as World Literature. *Journal of Letters*, 49(2), 1-20.
- So, R. J., & Roland, E. (2020). Race and Distant Reading. *PMLA*, 135(1), 59-73.
<https://doi.org/10.1632/pmla.2020.135.1.59>
- Trumpener, K. (2009). Critical Response I : Paratext and Genre System : A Response to Franco Moretti. *Critical Inquiry*, 36(1), 159-171.
- Underwood, T. (2017). A Genealogy of Distance Reading. *DAQ : Digital Humanities Quarterly*, 11(2), 1-12.
- William, V. S. (2017). Against Distant Reading : Retrieving Close Reading in the Interregnum. *Symploke*, 25(1-2), 247-260.

ภาคผนวก

ข้อมูลรายชื่อนวนิยายและผู้แต่งที่ประมวลมาจากการงานของสันติ ทองประเสริฐ (2519) สามารถจัดแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ได้ดังนี้

ตารางที่ 1

รายชื่อนวนิยายระหว่างปี 2476 - 2497 ของนักเขียนชายและหญิงที่มีชื่อเกี่ยวกับผู้หญิง จำแนกตามประเภทชื่อ เป็นชื่อเฉพาะกับชื่อแสดงคุณสมบัติ

1.1 นวนิยายของนักเขียนชาย

ลำดับที่	ชื่อนวนิยาย	ชื่อเกี่ยวกับ	ประเภทชื่อ	ชื่อหักเขียน
1.	น้ำตาแม่ค้ำ	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	จิตต์ ไตรปิ่น
2.	สามสาว	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	จุลจักรพงศ์
3.	สาวเสือสมิง	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ช ชวาเอียง
4.	นางพญาข้ากาด	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ช ชวาเอียง
5.	แม่ศรีเรือน	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	พ เนตรรังษี
6.	นางถ้ำ	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ไม้ เมืองเดิม
7.	นางหำม	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ไม้ เมืองเดิม
8.	เมียน้อย	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ยาขอบ
9.	สนมพระจอมเกล้า	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ยาขอบ
10.	ธิดามหาราช	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ลพบุรี
11.	นาฏศิลป์สาว	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	เวทวงศ์
12.	นางผีเสื้อ	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	สันต์ เทวรักษ์
13.	เหวี่ยงขลุ่ยฟ้า	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	สุวัฒน์ วรดิลก
14.	ราชินีบอด	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	สุวัฒน์ วรดิลก
15.	เทพธิดาเดินดิน	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	สุวัฒน์ วรดิลก
16.	นางไพร	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	สุวัฒน์ วรดิลก
17.	สาวสวรรค์	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	สุวัฒน์ วรดิลก
18.	ศรีสะเก	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	อรรณพ
19.	เศรษฐีนี้	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	อรรณพ
20.	สะใภ้ทาส	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	อรรณพ
21.	แม่พระ	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	อรรณพ
22.	สาวในเรือนทาส	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	อรรณพ
23.	น้องสาว	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	อาษา ขจิตต์เมตต์
24.	เทพธิดาในฝัน	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	อาษา ขจิตต์เมตต์
25.	สาวน้อย	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	อาษา ขจิตต์เมตต์
26.	ซ้องนาง	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	อิงอร

ลำดับที่	ชื่อนวนิยาย	ชื่อเกี่ยวกับ	ประเภทชื่อ	ชื่อนักเขียน
27.	ดรรชนีนาง	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	อิงอร
28.	ดวงมัลย์	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ปกรณ์ บุรณปกรณ์
29.	มลฤดีวิลาศ	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ปกรณ์ บุรณปกรณ์
30.	ลดาวลย์	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ปกรณ์ บุรณปกรณ์
31.	พริ้มเพราเลือกคู่	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	พ เนตรรังษี
32.	แม่มายพริ้มเพรา	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	พ เนตรรังษี
33.	สายพิณ	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	พ เนตรรังษี
34.	หยีหวั่น	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	พวงพยอม
35.	ก้นยาเทวี	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	มนัส จรรย์รงค์
36.	ชัยชนะของพิมพ์	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	มัลย์ ชูพินิจ
37.	สายทอง	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	มัลย์ ชูพินิจ
38.	กรรมนิการ์เทวี	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	วิจิตรวาทการ
39.	คณิงนิง	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	สุวัฒน์ วรดิลก
40.	ชบาเปลือย	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	สุวัฒน์ วรดิลก
41.	ความรักของวัลยา	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	เสนีย์ เสาวพงศ์
42.	แก้วกำพร้าว	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	อรชร
43.	ชัยชนะของดวงดาว	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	อรชร
44.	พรทิพย์	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	อรรวรรณ
45.	พวงแก้ว	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	อรรวรรณ
46.	เพลิน	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	อรรวรรณ
47.	การะเกต	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	อิงอร

1.2 นวนิยายของนักเขียนหญิง

ลำดับที่	ชื่อนวนิยาย	ชื่อเกี่ยวกับ	ประเภทชื่อ	ชื่อนักเขียน
48.	หญิงคนชั่ว	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ก สุรางคนาค
49.	คำของชีวิตสาว	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ก สุรางคนาค
50.	ทาสนางดิน	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ไข ไทเวิน
51.	ศัตรูของเจ้าหล่อน	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ดอกไม้สด
52.	โจรสาวเจ้าเสน่ห์	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ธิดา บุณนาค
53.	คำสารภาพรักของหญิงสาว	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ธิดา บุณนาค
54.	เปิดวิมานสาวคลั่งสาวท	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ธิดา บุณนาค
55.	พันชู้	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ธิดา บุณนาค
56.	มุ่มมิตของดิฉัน	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ธิดา บุณนาค
57.	แม่ผัว	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	วรรณศิริ
58.	นางกรรม	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	วรรณศิริ
59.	ยาหยี	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	วรรณศิริ

ลำดับที่	ชื่อนวนิยาย	ชื่อเกี่ยวกับ	ประเภทชื่อ	ชื่อนักเขียน
60.	นางทาส	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	วรรณศิริ
61.	แม่เลี้ยง	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	สุพัตรา
62.	น้ำใจแม่ผัว	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	สุพัตรา
63.	รมดี	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ก ศยามานนท์
64.	กรรอกกาญจน์	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ก สุรางคนาค์
65.	เรวดี	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ก สุรางคนาค์
66.	ปัทมา วรารักษ์	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ก สุรางคนาค์
67.	พจมาน สว่างวงศ์	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ก สุรางคนาค์
68.	พันทิพา	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ก สุรางคนาค์
69.	มาลินี	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	กาญจนา นาคนนท์
70.	จุดหมายปลายทางของกานดา	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	กาญจนา นาคนนท์
71.	เกล็ดนที	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ไขไข เทวีน
72.	ทรายหลงศร	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ชอุ่ม ปัญจพรรค์
73.	สร้อยฟ้าชายตัว	ผู้หญิง	คุณสมบัติ	ชอุ่ม ปัญจพรรค์
74.	คำอธิษฐานของดวงดาว	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ดวงดาว
75.	ราตรี	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ดวงดาว
76.	นันทวัน	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ดอกไม้สด
77.	นิจ	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ดอกไม้สด
78.	น้ำทิพย์	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	น้อย ชลาญเคราะห์
79.	ปริศนา	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ว ณ ประมวลมารค
80.	วนิดา	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	วรรณศิริ
81.	บุหงา-ปวลี	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	วรรณศิริ
82.	พัชนี	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	วรรณศิริ
83.	วัลลาห์	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	วรรณศิริ
84.	วิยะดา	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	วรรณศิริ
85.	เรลิตซ์ บณหลุมศพวาสิฏฐี	ผู้หญิง	ชื่อเฉพาะ	ร. จันทพิมพะ

ตารางที่ 2

รายชื่อนวนิยายระหว่างปี 2476 - 2497 ของนักเขียนชายและหญิงที่มีชื่อเกี่ยวกับผู้ชาย จำแนกตามประเภท เป็นชื่อเฉพาะกับชื่อแสดงคุณสมบัติ

2.1 นวนิยายของนักเขียนชาย

ลำดับที่	ชื่อนวนิยาย	ชื่อเกี่ยวกับ	ประเภท	ชื่อนักเขียน
1.	ชายนักสู้	ชาย	คุณสมบัติ	จิตต์ ไตรปิ่น
2.	นักเรียนนายร้อย	ชาย	คุณสมบัติ	ป อินทรपालิต
3.	โจรผู้ดี	ชาย	คุณสมบัติ	ป อินทรपालิต
4.	เสือภูพาน	ชาย	คุณสมบัติ	เพชร สถาปน
5.	นักเลงผู้ดี	ชาย	คุณสมบัติ	มาศสิริ
6.	ผู้ร้ายผู้ดี	ชาย	คุณสมบัติ	มาศสิริ
7.	ยอดทหารหาญ	ชาย	คุณสมบัติ	มาลัย ชูพินิจ
8.	ชายชาตรี	ชาย	คุณสมบัติ	มาลัย ชูพินิจ
9.	ขุนศึก	ชาย	คุณสมบัติ	ไม้ เมืองเดิม
10.	ทหารเอกพระบิณฑูร	ชาย	คุณสมบัติ	ไม้ เมืองเดิม
11.	ผู้ชนะสิบทิศ	ชาย	คุณสมบัติ	ยาขอบ
12.	ยอดขุนพล	ชาย	คุณสมบัติ	ยาขอบ
13.	จอมทัพมหाराช	ชาย	คุณสมบัติ	ลพบุรี
14.	ผู้ชนะแปดทิศ	ชาย	คุณสมบัติ	ลพบุรี
15.	ทหารเสือฟ้า	ชาย	คุณสมบัติ	ลพบุรี
16.	ยอดขุนศึก	ชาย	คุณสมบัติ	ลพบุรี
17.	เกียรติศักดิ์ลูกผู้ชาย	ชาย	คุณสมบัติ	ศรีอิศรา
18.	จอมพิชิตพ่าย	ชาย	คุณสมบัติ	สุวัฒน์ วรดิลก
19.	ทหารเสือกรมหลวงชุมพร	ชาย	คุณสมบัติ	สุวัฒน์ วรดิลก
20.	สัญญาภักของจอมพล	ชาย	คุณสมบัติ	สุวัฒน์ วรดิลก
21.	ขุนดาบ	ชาย	คุณสมบัติ	อรวรรณ
22.	ชายใจพระ	ชาย	คุณสมบัติ	อาษา ขอจิตต์เมตต์
23.	ขุนเลื่อง ขุนลือ	ชาย	ชื่อเฉพาะ	กิง ฟังบุญ
24.	ดัดสันดานอีเหนา	ชาย	ชื่อเฉพาะ	จุลจักรพงศ์
25.	ขุนวรรงศา	ชาย	ชื่อเฉพาะ	บ กากะบาท
26.	เสือใบ	ชาย	ชื่อเฉพาะ	ป อินทรपालิต
27.	พระพุทธเจ้าเสือ	ชาย	ชื่อเฉพาะ	ประกายดาว
28.	ศักดิ์พ่อพระ	ชาย	ชื่อเฉพาะ	สุวัฒน์ วรดิลก
29.	สุภาพบุรุษเสือใบ	ชาย	ชื่อเฉพาะ	เสนีย์ บุษปะเกศ
30.	สุภาพบุรุษสมพร	ชาย	ชื่อเฉพาะ	อรวรรณ

2.2 รายชื่อนวนิยายของนักเขียนหญิง

ลำดับที่	ชื่อนวนิยาย	ชื่อเกี่ยวกับ	ประเภท	ชื่อนักเขียน
1.	สามชาย	ชาย	คุณสมบัติ	ดอกไม้สด
2.	ผู้สืบสกุล	ชาย	คุณสมบัติ	วรรณศิริ
3.	ผู้สละกิเลส	ชาย	คุณสมบัติ	วรรณศิริ
4.	ชัยชนะของหลวงนฤบาล	ชาย	ชื่อเฉพาะ	ดอกไม้สด
5.	วันชัย	ชาย	ชื่อเฉพาะ	วรรณศิริ